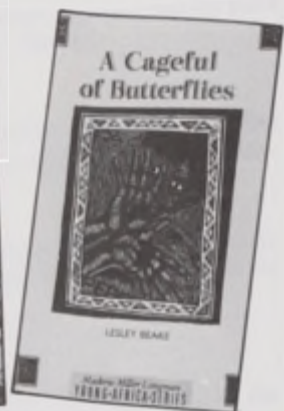

Hoofstuk

VIER

Die Percy FitzPatrick-toekenning vir die beste Suid-Afrikaanse kinderboek in Engels

4.1 Die ontstaan van die Percy FitzPatrick-toekenning

Die geskiedenis van die Percy FitzPatrick-toekenning dateer terug tot die jaar 1968. Dit was in daardie jaar dat die Natalse Tak van die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging die volgende mosie by die jaarlikse konferensie van die SABV in Johannesburg voorgelê het:

That the Council of the SALA be asked to investigate the establishment of a prize on the lines of the C.P. Hoogenhout Award for the best SA children's book in the English language: provided that the place of publication and nationality of the author need not necessarily be South African.

Tydens die vier-en-twintigste jaarlikse konferensie van die SABV in September 1969 in Durban het hierdie saak weer aandag geniet. By hierdie geleentheid het die Konferensie die volgende beskrywingspunt van die Natalse Tak oorweeg:

- (a) Dat die Raad van die SABV versoek word om in 1970 die eerste jaarlikse toekenning vir die beste Suid-Afrikaanse kinderboek in Engels te gee, om saam te val met die herdenking van die aankoms van die 1820-Setlaars in Suid-Afrika.
- (b) Dat die toekenning bekend sal staan as die Percy FitzPatrick-prys.

Na deeglike bespreking het die Konferensie die mosie aanvaar en besluit dat die toekenning as die Percy FitzPatrick-toekenning bekend sal staan nadat verskeie name oorweeg is.

Aanvanklik is daar gestipuleer dat slegs boeke wat deur Suid-Afrikaanse skrywers geskryf en uitgegee deur Suid-Afrikaanse uitgewers vir oorweging in aanmerking geneem sal word. Gevolglik is daar reg van die begin af probleme ervaar om aanvaarbare voorleggings te vind, selfs niesteenstaande die feit dat die Raad van die SABV besluit het om boeke wat gedurende die vyf jaar voor die instelling van die toekenning gepubliseer is, ook in aanmerking te neem. Die rede hiervoor was dat skrywers van Engelse boeke oënskynlik verkies dat hulle boeke in die buiteland gepubliseer word met die oog op die wêreldmark. Dit het meegebring dat die Natalse Tak in 1974 weer 'n beskrywingspunt voor die Konferensie van die SABV gelê het waarin gevra word dat elke goeie kinderboek in Engels, mits dit deur 'n Suid-Afrikaanse outeur geskryf is, of 'n Suid-Afrikaanse agtergrond of gesigspunt het, in aanmerking sal kom vir die Percy FitzPatrick-toekenning.

Die Natalse Tak het hierdie beskrywingspunt breedvoerig soos volg gemotiveer:

Die Percy FitzPatrick-toekenning vir die beste Suid-Afrikaanse kinderboek, reeds ingestel in 1969, is nog nooit toegeken nie, want alhoewel boeke van 'n goeie kwaliteit gepubliseer is, is hulle gepubliseer buite Suid-Afrika en het daarom nie in aanmerking gekom nie.

Dit veryd die doel van die toekenning.

Die doel is sekerlik om die aandag te vestig op goeie kinderboeke wat 'n Suid-Afrikaanse agtergrond of gesigspunt het, omdat ons glo dat sulke boeke ons kinders kan help om beter en gelukkiger burgers te wees — mens kan selfs sover gaan om te sê beter en gelukkiger mense te wees.

Daar is uitstekende Suid-Afrikaanse kinderboeke in Engels (soos reeds hierbo vermeld) maar om ekonomiese redes is hulle nog altyd buite Suid-Afrika gepubliseer. Die eerste boek wat ons Toekenning gedenk, *Jock of the Bushveld*, is in 1907 oorsee gepubliseer.

Die Natalse skryfster, Jenny Seed, het 'n hele reeks uitstekende Suid-Afrikaanse kinderboeke geskryf, te wete:

Canvas City, 1968: omtrent die Diamant-stormloop;

The voice of the great elephant: omtrent Shaka;

The prince of the bay, 1970: omtrent Henry Francis Fynn;

Kulumi, the brave, 1970: 'n prenteboek oor die Zoeloes;

The great thirst, 1971: aangaande die oproerige stamme van wat later Suidwes-Afrika geword het;

The broken spear, 1972: omtrent die Groot Trek in Natal;

The red dust soldiers: 'n geïllustreerde verhaal oor die beleëring van Ladysmith.

Elk van hierdie werke is beslis die beste van sy soort, maar omdat hulle oorsee gepubliseer is kon hulle nie in aanmerking kom vir die Percy FitzPatrick-toekenning nie, en waarskynlik om hierdie rede nie so bekend onder Suid-Afrikaners, selfs onder bibliotekaris nie, soos wat hulle behoort te wees nie.

Om toe te laat dat hierdie toedrag van sake voortduur sal 'n verlies wees vir beide ons kinders en skrywers.

Hierdie beskrywingspunt is deur die Konferensie aanvaar. In die Oktober 1977-uitgawe van *Suid-Afrikaanse Biblioteke* skryf Louw dat die Raad van die SABV besluit het dat "South African author shall mean a South African citizen, regardless of place of residence, and foreign citizens who have a permanent residential address in South Africa."

Die ontwerp van die goue medalje is presies dieselfde as dié vir die C.P. Hoogenhout-toekenning, slegs die bewoording verskil.

Nieteenstaande die wysiging van die toekenningsvoorwaardes, sou daar nog etlike jare verloop voordat die toekenning vir die eerste keer in 1980 aan Marguerite Poland toegeken sou word. Die toekenning gegrond op die jaarlikse boekproduksie is die laaste keer vir die jaar 1981 oorweeg. Sedertdien word die toekenning tweejaarliks gemaak ten opsigte van die produksie van die voorafgaande twee jaar.

Die volgende toekennings is sedert die instelling van die Percy FitzPatrick-toekenning gemaak:

1970-1978 Geen toekennings nie.

1979 Poland, Marguerite. *The mantis and the moon*. Johannesburg: Ravan, 1979.

1980-1981 Geen toekennings nie.

1982-1983 Poland, Marguerite. *The wood-ash stars*. Cape Town: David Philip, 1983.

1984-1985 Geen toekenning nie.

1986-1987 Beake, Lesley. *The Strollers*. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1987.

1988-1989 Beake, Lesley. *A cageful of butterflies*. Cape Town: Maskew Miller, 1989.

Bronne geraadpleeg

1. Heale, Jay. Suid-Afrikaanse kinderboeke in Engels, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): Suid-Afrikaanse Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 11-15.

2. Lohann, Carl. *Kinderlektuur*. Pretoria: HAUM, 1986.
3. Louw, A. The Percy FitzPatrick Award for Children's Books. *Suid-Afrikaanse Biblioteke*, 45(2): 67-71; Oktober 1977.
4. South African books for South African children. *SAIBI-Nuusbrief*, 1(3): 5; Maart 1981.
5. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Jaarlikse konferensie 1969*. Potchefstroom: SABV, 1969.
6. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Referate gelewer tydens die 25ste jaarlikse konferensie, Oos-Londen 1970*. Potchefstroom: SABV, 1970.
7. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Referate gelewer tydens die nege-en-twintigste jaarlikse konferensie, Pietermaritzburg 1974*. Pietermaritzburg: SABV, 1974.

4.2 FitzPatrick, James Percy (24 Julie 1862 – 24 Januarie 1931)

Die Percy FitzPatrick-toekenning is vernoem na die outeur van *Jock of the Bushveld* wat as die begin van die Suid-Afrikaanse kinderboek in Engels beskou word. Wie was Percy FitzPatrick?

James Percy FitzPatrick is op 24 Julie 1862 te Kingwilliamstown gebore. Hy was die oudste kind van James Coleman FitzPatrick, regter van die Kaapse Hooggeregshof wat ten tye van sy geboorte in Brits Kaffraria diens gedoen het, en Jenny Fitzgerald. Beide sy ouers was van Ierse afkoms en het pas die vorige jaar in die Kaap aangekom. In 1865 is Brits Kaffraria by die Kaapkolonie ingelyf en in 1869 is sy vader na Kaapstad verplaas. Na Percy is daar nog drie seuns en vier dogters gebore.

Op twaalfjarige ouderdom het sy ouers hom na 'n skool in Engeland, St Gregory's College te Downside naby Bath, gestuur. As gevolg van sy vader se kwynende gesondheid, keer Percy aan die einde van 1877 na Suid-Afrika terug. Vanaf 1878 woon hy eers St Aidan's College in Grahamstad en daarna die South African College in Kaapstad by. In Januarie 1880 skryf hy die universiteitstoelatingeksamen wat hy egter druipe. 'n Maand later, op 6 Februarie 1880 is sy vader oorlede en is hy verplig om te gaan werk.

Vanaf die begin van 1880 werk Percy by die Standard Bank in Kaapstad. Hy verwys na die gebou as "The Cage" wat duidelik toon dat hy nie baie gelukkig in sy werk was nie. Op 18 Junie 1884 bedank hy sy werk. Die avontuurlus het hom beetgepak. Al waar hy aan dink in dié tyd is die Oos-Transvaalse goudvelde. Hy vertrek per skip na Durban, vandaar per trein tot in Pietermaritzburg waar hy saam met 'n transportryer per ossewa na Lydenburg vertrek. Op die goudvelde is hy genoodsaak om ter wille van 'n inkomste 'n verskeidenheid van werk te doen. In 1885 begin hy om tussen

Lourenco Marques (vandag Maputo) en die goudvelde transport te ry met ossewaens. In 1887 kom sy transportryery aan 'n einde toe al sy osse as gevolg van tsetsevlieë gevrek het. Hy word redakteur van die *Barberton Herald* wat aan die firma Cohen and Graumann behoort. In 1889 tree hy in die huwelik met Elizabeth Lillian Cubitt. In dieselfde jaar verplaas sy werkgewer hom na Johannesburg.

In 1891 staan hy aan die hoof van die ekspedisie van Lord Randolph Churchill na Masjonaland. Sy ervaringe tydens hierdie ekspedisie vind neerslag in sy eerste boek, *Through Mashonaland with pick and pen*. In 1892 keer hy terug na Johannesburg en tree in diens van die firma Herman Eckstein waarvan hy in 1898 'n vennoot word.

In hierdie tyd raak hy as Engelssprekende inwoner van Johannesburg aktief betrokke by die probleme wat die Uitlanders ervaar. Hy word in 1895 gekies as sekretaris van die Reform Committee. Hierdeur het hy onder die invloed van Cecil Rhodes en dr. L.S. Jameson gekom. Na die mislukte inval gelei deur Jameson in Januarie 1896 word Percy FitzPatrick ook in hegtenis geneem en tot twee jaar tronkstraf en R4 000 boete gevonniss. Na onderhandelinge is hy na vier maande op 30 Mei 1896 vrygelaat nadat hy 'n onderneming geteken het dat hy vir die volgende drie jaar nie aan politieke bedrywighede sou deelneem nie.

Slegs 'n maand voor die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog in Oktober 1899 verskyn sy boek *The Transvaal from within: a private record of public affairs* waarin hy die Uitlanders se saak stel. Hierdie boek was baie gewild en het binne vier maande sewe groot herdrukke beleef. Dit is ook in Nederlands en Frans vertaal. In hierdie tyd bevind die FitzPatrick-gesin hulle juis in Engeland met vakansie. As gevolg van sy betrokkenheid by die Uitlanders en die inhoud van sy pas verskene boek, word hy met die uitbreek van die Tweede Vryheidsoorlog in 'n nie-amptelike hoedanigheid aangestel as oorlogsadviseur vir die Britse regering. Aan die einde van 1901 keer hy terug na Suid-Afrika.

In 1902 word hy gekies as President van die Kamer van Mynwese, in Mei 1903 word hy aangestel as lid van die Transvaalse Wetgewende Raad en 'n maand later ook as lid van die Interkoloniale Raad. Met die verkryging van selfregering deur Transvaal in 1907, behaal Percy FitzPatrick as lid van die Progressiewe Party sy eerste oorwinning in 'n politieke verkiesing toe hy Sir Richard Solomon, die leier van die Het Volk-National Association bondgenootskap, in die kiesafdeling Pretoria-Suid-Sentraal verslaan. Hy was 'n groot voorstander van unifikasie en was 'n lid van die Transvaalse afvaardiging na die Nasionale Konvensie in 1909. Met die eerste verkiesing vir die Unie-parlement het hy 'n opskudding veroorsaak deur die aangewese Eerste Minister, genl. Louis Botha, in die kiesafdeling Pretoria-Oos te verslaan. In 1920 tree hy uit die aktiewe politiek.

Sy oudste seun het in 1917 in Frankryk tydens die Eerste Wêreldoorlog gesneuel. Na die oorlog koop hy die terrein van die Delvillebos in Frankryk. Onder sy leiding en voorsitterskap samel 'n komitee fondse in vir die oprigting van 'n gedenkteken op die terrein ter herinnering aan die duisende Suid-Afrikaanse soldate wat daar gesneuel het. Tydens die onthulling van die gedenkteken deur die eggenote van genl. Louis Botha, skenk hy die terrein aan die Suid-Afrikaanse regering. Later is twee replikas van hierdie gedenkteken in Suid-Afrika onthul, die een voor die Uniegebou in Pretoria en die ander een in die Kompanjjestuine in Kaapstad.

Percy FitzPatrick was ook die vader van die Sondagsriviernedersetting en die pionier van sitrusboerdery in die Sondagsriviervallei. Dit is waar hy hom gevestig het, veral na sy uittrede uit die aktiewe politiek. Op sy plaas naby Uitenhage het hy vir hom 'n huis, "Amanzi", gebou. Vanaf "The Outlook", 'n uitkykpunt oor die Sondagsriviervallei, het hy 'n pragtige uitsig oor die vallei gehad vanwaar hy dan ook die ontwikkeling gereeld waargeneem het. Na sy dood op 24 Januarie 1931 is hy daar begrawe. In 1953 is sy graf tot historiese gedenkwaardigheid verklaar.

Hy is by twee geleenthede deur die Britse regering met ridderskappe vereer. Teen die einde van 1902 is hy vereer vir sy dienste tydens die Anglo-Boereoorlog. Vanaf dié tyd is hy bekend as Sir Percy

FitzPatrick. Na Uniewording in 1910 is hy die tweede keer vereer met die benoeming tot Knight Commander of the Order of St Michael and St George. Daarna kon hy die letters K.C.M.G. agter sy naam skryf.

Hoewel Sir Percy FitzPatrick vandag hoofsaaklik onthou word as die skrywer van *Jock of the Bushveld*, blyk dit uit hierdie kort biografiese skets dat hy 'n belangrike rol in die Suid-Afrikaanse geskiedenis gespeel het. Hy het verskeie boeke geskryf, soos onder andere:

Through Mashonaland with pick and pen. Johannesburg: Argus, 1892.

The outspan: tales of South Africa. London: Heinemann, 1897.

The Transvaal from within. London: Heinemann, 1899.

Jock of the Bushveld. London: Longmans, 1907.

'n Versameling van sy herinneringe is na sy dood in 1932 in Londen deur Cassell gepubliseer onder die titel *South African memories*. Behalwe hierdie publikasies het hy verskeie korter werke oor politieke aangeleenthede, sitrusverbouing en die Sondagsrievinederssetting geskryf.

Jock of the Bushveld is sy eerste en enigste kinderboek en die verhaal is gebaseer op sy ervarings as transportryer in die Transvaalse Laeveld in die jare tagtig van die vorige eeu. Hierdie boek was vanaf die begin baie gewild en is reeds in verskeie tale vertaal, onder andere in Afrikaans, Nederlands, Frans, Xhosa en Zoeloe. Daar bestaan vandag min twyfel dat *Jock of the Bushveld* een van die klassieke verhale van Suid-Afrika is. Daarby word dit beskou as een van die beste hondeverhale wat nog ooit gepubliseer is. 'n Minder bekende feit is dat dit sedert die eerste uitgawe in September 1907 nog nooit uit druk was nie, dit is nog altyd beskikbaar. In 1986 is daar ook in Suid-Afrika 'n rolprent gemaak wat op hierdie boek gebaseer is en ook dieselfde titel dra.

In die tyd toe Sir Percy FitzPatrick *Jock of the Bushveld* geskryf het, was hy 'n welgestelde man. Hy was vasberade dat hierdie boek van hom goed geïllustreer moes word. Tydens 'n besoek aan Londen besoek hy 'n kunsuitstalling. Dit was hier waar hy 'n waterverfskildery van 'n koedoe te siene kry. Die kunstenaar was Edmund Caldwell en Sir Percy FitzPatrick betaal hom om na Oos-Transvaal te kom om vertrouwd te raak met die Oos-Transvaalse landskap en diere om daarna sy boek te illustreer. Caldwell het die uitnodiging met vreugde aangeneem.

In Barberton is daar voor die stadsaal 'n standbeeld opgerig ter ere van die onvergeetlike Jock wat waarskynlik Suid-Afrika se bekendste hond is. Hierdie standbeeld is deur Ivan Mitford-Barborton van Kaapstad gemaak en goedgunstig geskenk deur mev. Cecily Mackie-Niven, die dogter van wyle Sir Percy FitzPatrick. Tussen Barberton en Noord-Kaap is Jock se baken onder 'n doringboom langs die pad waar Jock en Sir Percy so dikwels gekampeer het.

Miskien moet hier ook verwys word na 'n ander verhaal wat met Jock verband hou. Dit was in 1936 dat Conrad Frederich Genal die mure van 'n hotel op Barberton asook die van 'n ander hotel naby Kaapmuiden beskilder het met tonele uit *Jock of the Bushveld*. Hy was in die vorige eeu 'n lid van die Franse Vreemdelinge Legioen. In 1890 besluit hy dat hy genoeg gehad het van die lewe in die Legioen. Terwyl hulle skip in die Suezkanaal is, spring hy oorboord en begin hy sy stap-tog suidwaarts vanuit

Die standbeeld van Jock in Barberton

Egipte. Al langs die Nylrivier stap hy tot hy uiteindelik Suid-Afrika bereik. Intussen bly hy aan die lewe deur friese te skilder van die omgewing waarin hy hom bevind en dit dan te verkoop. Tydens die Eerste Wêreldoorlog word hy as Duitser in Durban geïnterneer, maar hy slaag daarin om te ontsnap en sit sy swerwersbestaan voort. En so bevind hy hom in 1936 in Barberton om Jock en sy baas op sy besondere wyse te verewig. Genal is op 2 Junie 1939 in die ouderdom van 64 jaar in Durban na 'n asma-aanval oorlede.

Bronne geraadpleeg

1. *Afrikaanse Kinderensiklopedie*. 2de hersiene uitgawe. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1964.
2. Cartwright, A.P. *The first South African; the life and times of Sir Percy FitzPatrick*. Cape Town: Purnell, 1971.
3. Duminy, A.H. and W.R. Guest. *FitzPatrick: South African politician selected papers, 1888-1906*. Johannesburg: McGraw-Hill, 1976.
4. *Ensiklopedie van die wêreld*. Deel 4. Stellenbosch: Albertyn, 1973.
5. Heale, Jay. Suid-Afrikaanse kinderboeke in Engels, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): Suid-Afrikaanse Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 11-15.
6. Louw, A. The Percy FitzPatrick Award for Children's Books. *Suid-Afrikaanse Biblioteke*, 45(2): 67-71; Oktober 1977.
7. Niven, Cecily. *Recollections of Sir Percy FitzPatrick*. Johannesburg: SABC, 1961.
8. South African books for South African children. *SAIBI-Nuusbrief*, 1(3): 5; Maart 1981.
9. *Standard Encyclopaedia of Southern Africa*. Volume 4. Cape Town: Nasou, 1971.
10. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Jaarlikse konferensie 1969*. Potchefstroom: SABV, 1969.

11. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Referate gelewer tydens die 25ste jaarlikse konferensie, Oos-Londen 1970*. Potchefstroom: SABV, 1970.
12. Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging. *Referate gelewer tydens die nege-en-twintigste jaarlikse konferensie, Pietermaritzburg 1974*. Pietermaritzburg: SABV, 1974.
13. Wallis, J.P.R. *Fitz; the story of Sir Percy FitzPatrick*. London: Macmillan, 1955.

4.3 Poland, Marguerite (3 April 1950 –)

Mev. Marguerite Oosthuizen is as Marguerite Poland op 3 April 1950 in Johannesburg gebore. Nie lank daarna nie het die gesin na Port Elizabeth verhuis waar hulle op 'n landbouhoewe buite die stad woon. Hierdie omgewing het 'n blywende indruk op haar gelaat. Sy skryf: "It wasn't very beautiful or particularly wild, but it was surrounded by thick coastal vegetation in which lived the smaller, less appreciated animals of the bush — snakes, monkeys, bushbuck, duikers and porcupines. For me it was — and is — endlessly beautiful, and what I write is often a celebration of a childhood spent there."

(Foto: Ravan Press)

Die gesin het vir kort tydperke in Zimbabwe, toe nog Rhodesië, en in Johannesburg gewoon. Toe Marguerite dertien jaar oud was, het die gesin na die Oos-Kaap teruggekeer. Haar laer- en hoërskooljare bring sy deur by die St. Dominic Klooster in Walmer, Port Elizabeth, waar sy matrikuleer. Vanaf 1968 studeer sy aan die Universiteit Rhodes te Grahamstad. Aan die einde van 1970 behaal sy haar BA-graad met Xhosa en Sosiale Antropologie as haar hoofvakke.

Hierna gaan sy na die Universiteit van Stellenbosch ("romantic reasons I'm afraid — a law student") waar sy 'n honneursgraad in Xhosa behaal en ook 'n kursus in Sotho voltooi. In 1972 werk sy as etnoloog by die Suid-Afrikaanse Museum in Kaapstad. Hier tussen die Boesmanuitstallings kry sy die geleentheid om veel van die kultuur van die inheemse volke te leer. Vir haar werk het sy baie navorsing oor Boesmans gedoen. Die legendes van die ywerige waarnemers van die natuurlewe het haar so bekoor dat sy talle van haar eie stories daarom gewef het. Daarby kruis haar paaie met die van Cora Coetzee wat ook in hierdie tyd daar werk as illustreerder van wetenskaplike publikasies. So ontstaan daar 'n hegte vriendskap tussen hierdie twee.

In 1973 tree sy in die huwelik met Martin Oosthuizen. Die egpaar verhuis na Durban waar hy sedertdien as prokureur praktiseer. In Durban werk Marguerite as navorsingsassistent by die Sentrum vir Toegepaste Sosiale Wetenskappe. Die verskeidenheid projekte waarby sy betrokke is bied aan

haar die geleentheid om besoek af te lê aan die Transkei, Zoeloeland en afgeleë dele van Natal. In 1975 word sy oorgeplaas na die Killie Campbell Africana-biblioteek. Vanaf die begin van 1976 studeer sy weer voltyds en wel vir 'n MA-graad oor Zoeloelendes. Sedert Januarie 1977 toe haar eerste dogter gebore is, is sy voltyds ma en skryfster. Sedertdien het sy nog 'n dogter ryker geword.

Marguerite Poland is daarvan oortuig dat daar 'n behoefte bestaan aan inheemse verhale. Tot kort gelede is daar weinig Engelse kinderboeke in Suid-Afrika gepubliseer. Vir haar is dit belangrik dat kinders in Suid-Afrika hulle kan identifiseer met die karakters en agtergrond van haar verhale. Sy is 'n begaafde skryfster wat reeds verskeie kinderboeke asook een vir volwassenes gepubliseer het. Omdat haar verhale so eg Suid-Afrikaans is, het die meeste van hulle gelyktydig in Engels en Afrikaans verskyn.

Haar eerste boek, *The mantis and the moon*, verskyn in 1979. Leigh Voigt, 'n niggie van Marguerite, was vir die illustrasies verantwoordelik. Met hierdie werk slaag sy daarin om in 1980 bekroon te word met die Percy FitzPatrick-toekenning vir die beste Suid-Afrikaanse kinderboek in Engels. Wat hierdie prestasie soveel groter maak, is die feit dat hierdie toekenning wat agt jaar tevore deur die destydse Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging ingestel is, nou vir die eerste keer toegeken is. In dieselfde jaar verskyn ook *Die muis sonder snorbaard* met Cora Coetzee as die illustreerder. Vir hierdie illustrasies is Cora in 1980 met die Katrine Harries-toekenning bekroon. 'n Groot oomblik vir twee vriendinne.

Na haar groot prestasie het Marguerite nie stilgesit in haar woning in Kloof, buite Durban nie. Na enkele ander boeke, verskyn *The wood-ash stars* in 1983. Weer eens word Marguerite bekroon en daarby is dit ook die tweede keer dat die toekenning gemaak word.

Marguerite Poland is die skryfster van onder andere die volgende boeke:

The mantis and the moon: stories for the children of Africa. Johannesburg: Ravan, 1979.

Die muis sonder snorbaard. Kaapstad: Tafelberg, 1979.

Nqalu, the mouse with no whiskers. Cape Town: Tafelberg, 1980.

Die bidsprinkaan en die maan. Johannesburg: Ravan, 1980.

Once at Kwafubesi. Johannesburg: Ravan, 1981.

As die boerboonblomme val. Kaapstad: Tafelberg, 1982.

The bush shrike. Johannesburg: Ravan, 1982.

The fiery-necked nightjar. Johannesburg: Ravan, 1983.

The wood-ash stars. Cape Town: David Philip, 1983.

Die vuurkoolsterre. Kaapstad: Human & Rousseau, 1983.

Marcus and the boxing gloves. Cape Town: Tafelberg, 1984.

Marcus en die bokshandskoene. Kaapstad: Tafelberg, 1984.

The small clay bull. Cape Town: David Philip, 1986.

Die klein kleibulletjie. Kaapstad: Human & Rousseau, 1986.

Shadow of the wild hare. Cape Town: David Philip, 1986.

Train to Doringbult. London: Bodley Head, 1987.

Marcus and the go-kart. Cape Town: Tafelberg, 1988.

Marcus en die kaskar. Kaapstad: Tafelberg, 1988.

Bronne geraadpleeg

1. Ahrends, Ilse. The children's librarian in profile — Marguerite Poland. *Die Kaapse Bibliotekaris*, Februarie 1986, p. 11–12.
2. Moolman, Elretha. Elke diertjie sy plesiertjie in haar boeke. *Beeld*, 11 November 1980, p.12.
3. Percy FitzPatrick award. *SAIBI-Nuusbrief*, 10(4): 56; Oktober 1984.
4. Poland, Marguerite. Do local children still believe in pink elephants? *Sunday Times*, 14 March 1982, p.5.
5. Retief, Linda. Author's profile: Marguerite Poland. *Vrystaatse Biblioteke*, April-Junie 1987, p. 41–45.
6. South African books for South African children. *SAIBI-Nuusbrief*, 1(3): 5; Maart 1981.

□ *Mantis is a great success*

When cousins Marguerite Poland and Leigh Voigt got together to put out an essentially African English children's book, they did not know it would be so successful that it would be translated into Afrikaans.

'The publishers took quite a chance in accepting the book, because there is such a small market for such books in South Africa', Mrs Poland said.

But in the first 11 days of issue, 1 100 copies were sold and the 3 600 copies printed are now nearly sold out. Ravan Press are about to have a reprint of the book, and the stories are being translated into Afrikaans.

Mrs Poland, who has a master's degree in Zulu, describes the stories as her own perception of Africa through a child's eyes.

She wrote the stories while her first child was having his 'afternoon snooze.'

All the tales are her own invention, although her background in African mythology and folklore from the reading and research she has done was an important influence.

The South African child, especially the English-speaking one who reads or hears the stories is put in touch with animals particular to Africa.

Unlike the tame English countryside most of us grew to identify with through the books we read as children, the descriptions of the veld and the animal sounds in *The Mantis* bring this land alive and magically immediate to the reader.

And while the animals are credited with human abilities and characteristics such as the otter Ntini and his flute, and Mbiba, the grey rat and his hunting bag — they are still very much part of their natural habitat.

The stories also serve an educational function by giving out many snippets of information about the habits of the various animals.

The illustrations show what the animals look like as well as portraying their emotions as related in the stories.

(Vicky Gunn, *The Argus*,
30 April 1980)

□ Ooit gehoor van die avonture van Ntini, die ottertjie, of Mpungutye die jakkals? Of die verhaal

van 'n silwer-gespikkelde spookmot, of van Fudo en die Turksvy-Strooptog?

Nee? Koop dan gerus die versameling kinder-verhale *Die bidsprinkaan en die maan* deur Marguerite Poland, onlangs uit Engels (*The mantis and the moon*) vertaal deur Mariesan Meiring.

The mantis and the moon het ook onlangs 'n rare prestasie ingepalm. Dis die eerste wenner van die Percy FitzPatrick-prys wat agt jaar gelede deur die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese ingestel is.

Ms. Poland vertel sy verkies om te skryf oor "die klein diere waarvan ons almal iets weet", eerder as oor leeus, olifante en dies meer. Haar verhale is gegrond op deeglike navorsing oor die diere se gewoontes en het hul kreatiewe bron in die volks-verhale van die swartmense.

"Hulle is 'n verbeeldingryke herskepping van die verhale, eerder as 'n woord-vir-woord vertelling," se ms. Poland. (Sy besit 'n MA-graad in sosiale antropologie met Zoeloe-volksverhale as haar spesialiteit.) "Ongelukkig is die swartmense se volks-verhale, wat hoofsaaklik mondelings oorgedra is, 'n tradisie wat uitsterf. Baie min is in druk opgeneem. Dat die tradisie kwyn, is verstaanbaar; in die moderne stadslewe is daar eintlik geen plek vir ou verhale nie."

Boonop is ms. Poland uiters lief vir haar diere. Oor die tjirp van 'n enkele voël sal sy 'n hele boek kan skryf, vertel sy. Sy kan die diere in haar verhaaltjies as volwaardige persoonlikhede visualiseer. Dáárom is die tekeninge in die boek realisties en verfynd uitgebeeld, eerder as eenvoudige kinder-tekeninge.

Maar by diere wil sy bly. Oor kinders sal sy nie maklik kan skryf nie. Die alledaagse lewe van 'n swart kind, byvoorbeeld, is buite die kennis van 'n wit skrywer, voel sy. Dit moet so, want hul werklikheid is anders. "Dis maklik om patroniserend te raak, om die pot mis te sit. Ek dink nie 'n wit skrywer sou iets kon skryf soos *The Story of Mboma* deur die skoolkind Mboma Dladla nie, wat rêrig iets vir die swartkind beteken."

Diere, voel sy, het 'n universele aantrekkingskrag vir alle kinders. "Maar dis verbasend," sê ms. Poland, "hoe min werklike Engelse Suid-Afrikaanse letterkunde daar vir kinders is. Ons moet altyd staatmaak op boeke soos *Winnie The Pooh* — ek was self as kind baie lief daarvoor."

Selfs as kind het ms. Poland die drang gehad om te skryf. "Joernalis is ek nou nie, en Engels was nie my sterkste vak nie, maar ek was altyd besig met die een of ander 'boek'. Hoe bloos ek vandag oor hulle! Ek het oor allerhande dinge geskryf waaroor 'n mens as kind nie die minste benul het nie."

Ms. Poland is getroud met twee klein kinders. Om iets skeppends met haar tyd te doen, het sy twee diereverhale geskryf, en hulle na Ravan-Pers toe gestuur. Die redakteur, Mike Kirkwood, het nog ses gevra. So is *The mantis and the moon* gebore. Op die oomblik werk ms. Poland aan nog 'n versameling verhale oor diere.

(William Pretorius, *Rapport*,
9 November 1980)

4.4 Poland, Marguerite (3 April 1950–)

Nadat Marguerite Poland in 1980 daarin geslaag het om die eerste persoon te word aan wie die Percy FitzPatrick-toekenning toegeken is, herhaal sy hierdie prestasie in 1984. Daarby is dit slegs die tweede keer dat hierdie toekenning gemaak is. Die bekroonde boek, *The wood-ash stars*, is ook in Afrikaans uitgegee. Die puik illustrasies in hierdie boek is deur Shanne Altshuler gedoen. Volledige biografiese besonderhede oor Marguerite Poland word in paragraaf 4.3 verstrekk.

□ *The wood-ash stars* is an enchanting book. Its uniqueness lies in the fact that the four short stories it contains are not traditional folk tales. Marguerite Poland has, by some magic, absorbed the "feel" of the story-telling tradition of four different Southern African peoples, so that these original stories have the ring of authenticity. The title story, "The wood-ash stars", is in the style of the San (Bushman) culture. It is an account of the creation of the Milky Way — the thousands of little stars are, "the old ones say ... really a handful of wood-ash glowing in the dark. For once a young San girl named Xama threw the embers of her fire into the sky to light the way for Gau the hunter, lost out in the desert wastes in the darkness of the night." Such is the lyrical quality of the writing in this tender story of love and fear and suffering.

"The Tale of Nombulelo" from the Xhosa tradition is apparently more sinister. A disobedient child is lost in the hills and meets a strange old woman who sets her to grind mealies. However hard she works, there are more and more cobs left in the basket. After she falls asleep she is found alone by her worried family, but the quiet laughter of the old woman follows her home, not menacing now but revealed, surely, as a caring guardian teaching a lesson that will be remembered. The third story, "Tobane and the Watermelon", is Tsongan. In contrast to the first two this is a lively comic tale about a group of boys who try to outwit grumpy old MaMewewe, the diviner's wife. Trick and countertrick culminate in a splendid compromise, with everyone happy and knowing, but not admitting to knowing, exactly what everyone else has been up to. "Child of the Doves", set in Zululand, is the gentle final story, where beautiful Fikile, the most beloved wife of the headman, unable to bear a child, miraculously receives a baby daughter from two magical wood doves.

Throughout the book the illustrations by Shanne Altshuler delight the eye and contribute to the pleasure of the reader. They use warm, earthy colours and stylized lines and shading to bring the characters in the stories, and their settings, to life. I do not hesitate to recommend *The wood-*

ash stars to anyone from around eight years old who responds to the magic of folk tales.

(Wendy Claridge, *The African Book Publishing Record*, 10(2); 1984)

□ *Pure gold in the wood-ash stars*

Striking gold in South Africa is an old story! But among South African stories one doesn't strike gold so often.

The wood-ash stars can be regarded as a nugget of purest value. None of your wishy-washy aluvial stuff either.

Author, artist and designer have combined to create a book that is wholly indigenous, yet can hold its own on the highest international standards.

Marguerite Poland's new book combines two of her greatest strengths: her accurate knowledge of African folktale, and her ability to paint accurate word-pictures of real people in action.

For though the folk in these stories are mingled with magic, they remain totally credible as people.

The conversation rings true, the reactions are genuine and the fun is warm and compassionate.

The wood-ash stars contains four little stories, each set in a different slice of South Africa, and each a subtly different type of story.

And let me hastily assure you that these are no rehashed versions of dredged-up old fables ... they are brand-new stories, fashioned with extreme skill.

The title story is a Bushman hunting tale, created around the charming idea that the Milky Way was made by embers of a wood-ash fire flung high into the sky, and the final tale is set in Zululand.

In this one the perceptive reader will find the whole mystery of motherhood, echoed cleverly in the superb illustrations.

Many will want this book for the illustrations alone. They combine a totally accurate knowledge of the different African settings with the ability to select relevant detail and arrange it in stunning fashion.

East London artist, Shanne Altshuler captures the mood and the flavour of Africa in these works of art.

We, as adults, can appreciate the skill; our children will imbibe that skill as they explore the details of the costumes, the birds and the creatures, the whole way of life.

Read these stories to your younger children, and allow your older ones a copy to treasure as their own. The book is magic and each story contains a different sort of magic.

There is the magic of love between a boy and girl, the magic created by childhood fears, the magic of mischief, and the magic of motherhood.

But the gold is not fairy gold. It is of lasting value and top quality.

(Jay Heale, *Sunday Times*,
23 October 1983)

4.5 Beake, Lesley (1 September 1949 –)

Lesley Beake is op 1 September 1949 in Edinburgh, Skotland, gebore as die oudste kind van Jim en Sheila Dewar waar haar vader 'n vloot-argitek en bootbouer was. Sy het ook 'n jonger broer en suster.

Haar skoolloopbaan begin sy in 1954 by die Primêre Skool Juniper Green in Edinburgh. Sy voltooi haar skoolloopbaan in 1965 aan die George Watson's Ladies' College, Edinburgh, waaraan sy vanaf 1959 verbonde was. Aan die einde van 1965 emigreer die gesin eers na Knysna waar hulle vir agtien maande woonagtig is en daarna na Kaapstad. Terwyl die gesin in Knysna woonagtig was, gaan Lesley Beake in 1966 na die Universiteit Rhodes in Grahamstad met die oog op 'n onderwysloopbaan. Aan die einde van 1969 voltooi sy haar studies toe sy die Hoër Primêre Onderwysdiploma behaal. In 1970 en 1971 sit sy haar studies deelyds aan die Universiteit van Suid-Afrika voort.

(Foto: Maskew Miller Longman)

In 1970 word sy aangestel as onderwyseres aan die Hoërskool Adelaide in die Oos-Kaap waar sy Kuns aan al die klasse onderrig. Die volgende twee jaar gee sy onderwys aan die Hoërskool Butterworth, Transkei, as klasonderwyseres vir standerds 2, 3 en 4. Vanaf die begin van 1973 bevind sy haar vir die volgende drie jaar in die Wes-Kaap en wel aan die Laerskool Huguenot in Wellington waar sy klasonderwyseres is vir standerds 2 en 3 en Kuns onderrig aan al die klasse. Hierna gaan sy vir ses jaar na Natal, eers as waarnemende departementshoof vir Wiskunde aan die Laerskool Dannhauser vanaf 1975 tot 1976 en dan as waarnemende departementshoof vir Engels aan die Laerskool Southlands in Durban vanaf 1977 tot 1978. Die laaste twee jaar in Natal bring sy deur aan die Hoërskool King Edward, Matatiele, in Oos-Griekwaland. In hierdie tyd ontvang sy ook 'n merietetoekening van die Natalse Onderwysdepartement.

Tydens haar verblyf in Matatiele het sy haar eggenoot, Gerry Beake, ontmoet wat ook daar werkzaam was. Hulle is in 1980 getroud. Kort na hulle troue vertrek hulle na die buiteland waar hulle vir nege maande deur Europa en Engeland toer. Hierna vestig hulle tydelik in Oxford terwyl Gerry vir jaar aan 'n kollege studeer. Hier leer Lesley veel van binnenshuiseversiering terwyl sy werkzaam is as winkelasistente by die firma Laura Ashley in Oxford. In 1982 en 1983 woon die gesin in Qatar in die Midde-Ooste waar Gerry verbonde is aan 'n Britse ingenieursfirma. In teenstelling met die situasie in Engeland was hier heelwat onderwysgeleenthede vir Lesley. Hier het sy aktief betrokke geraak by volwasse-onderwys veral sover dit die onderrig van Engels as tweede taal betref.

In 1984 keer hulle terug na Suid-Afrika en vestig hulle in Houtbaai. Dit was ook die jaar waarin Lesley begin het om te skryf. Daarbenewens begin sy 'n met navorsingsagentskap met die doel om inligting te voorsien aan onder andere advertensieagentskappe, filmmakers en skrywers. Heelwat genealogiese navorsing word ook deur die agentskap gedoen. Die sukses en omvang van die onderneming het later die aanstelling van vryskut navorsers op 'n deelydse basis genoodsaak. In 1988 het 'n vennoot haar by Lesley aangesluit wat tans in beheer is van die agentskap na die verhuising van Lesley na Namibië in Mei 1989.

Lesley Beake het haar skrywersloopbaan in 1984 begin met *Rainbow* wat eers in 1989 gepubliseer is. In 1987 verskyn *The Strollers* waarmee sy Maskew Miller Longman se "Young Africa Award" vir 1987 verower. In September 1988 ontvang sy ook die Percy FitzPatrick-toekening van die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese vir hierdie boek. Daarna ontvang sy die derde prys in die volgende "Young Africa Award" kompetisie vir *Traveller*. In die 1989 kompetisie vir die "Young Africa Award" behaal sy tweede plek met *A cageful of butterflies*. In September 1990 ontvang sy weer eens die Percy FitzPatrick-toekening vir *A cageful of butterflies*. Verdere publikasies kan in die toekoms verwag word.

Benewens die gemelde toekennings wat sy ontvang het, het sy ook twee ander toekennings in 1989 ontvang, naamlik die "Cosmopolitan Oscar Award for a woman of achievement" en die "J&B Rare achievers Award for outstanding achievement in the field of Literature".

Lesley Beake is die skryfster van onder andere die volgende boeke:

Detained at Her Majesty's pleasure. Cape Town: Tafelberg, 1986.

The Strollers. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1987.

Rainbow. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1989.

Traveller. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1989.

Merino. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1989.

A cageful of butterflies. Cape Town: Maskew Miller Longman, 1989.

□ *The Strollers* is a remarkable book. It won the MML Young Africa Award in 1987, but it is a book for serious adults as well. Lesley Beake continues in the tradition of other South African chroniclers of the lives of the dispossessed. Like Alex La Guma she sees the faces of the faceless and hears the voices of those who suffer in silence.

The Strollers are children who live in the streets. The setting is Cape Town. We meet twelve year old Johnny Xhashan who dreams of playing the saxophone like his friend Blue; we meet Mesana, the child with the instincts of a woman, who is skilled at booming (begging) and ten year old Abel Blou who loves films and video games. And there is little Finkie whose constant coughing announces a grave illness. The strollers must beware of police raids, gangs of young criminals and other armies of violence. They must always be on guard.

What makes the novel so alive is the vitality of the characters and Lesley Beake's affection for them. She understands them. Johnny, for instance, wanted to go to school; but there were too many students for each overworked teacher, and there was no personal encouragement either in the classroom or at home. Boredom and disappointment replaced anticipation and curiosity. He left school and left his mother, a prisoner of poverty and daily drudgery. He chose life as a stroller.

The story reveals a serious problem in many societies. After all the suffering of children is not a new theme. In Europe Blake and Dostoevski spoke out against their societies that permitted children to struggle like rats in order to survive. But *The Strollers* is a specifically South African story. The landscapes and repeated phrases in Afrikaans speak of a world Lesley Beake knows. She does not lecture the reader, nor is she sentimental. She holds the mirror up to her society, letting us smell, taste and witness the atmosphere of the strollers. And this is not a story without a certain joy, for the children look out for each other and find occasional allies in the adult world. Lesley Beake's song of both innocence and experience is recommended for library collections.

(Donald Burness, *The African Book Publishing Record*, vol. 14(3); 1988)

□ This outstanding book for everyone 11 or older was the prize-winning contribution to the Mas-kew Miller Longman Young Africa writing competition.

Based on the author's own observations and research, as well as on academic research into the socio-economic conditions of the street children of Cape Town, the book explores the lives and adventures of a group of 'strollers', as seen through the eyes of a young boy from the Flats called Johnny.

Johnny, who is beaten at home, and caned and humiliated at school, rejects the harshness and deprivation of his home life and joins a group of street children, led by his friend, Abel. At first Johnny enjoys the freedom of life away from home and school, as well as the support and protection that the 'family' of children provides.

Gradually, however, the independence and well-being of the children is threatened by the police, by the older 'bergies', by hunger, lack of shelter and illness. Although this is essentially a children's book, its writer has not glossed over the violence and pain of the children's lives, or the way in which they seek escape through sniffing glue and petrol.

All is not bleakness and gloom, however, and there are moments of delightful humour and so-

me delicious and affectionate descriptions of Abraham, the dreaded member of the Spider Man gang, who is also a foppishly overdressed comic figure, and very gentle at heart.

Lesley Beake's grasp of the texture and flavour of the language and wry humour of the street people, old and young, is very sure. Although they have been discarded by society, she invests them

with dignity and humanity, and weaves their impoverished lives into a story that is moving without being sentimental.

The book aims, and succeeds, at both raising the level of social awareness of the reader and telling an entertaining and absorbing story.

(Evan Aupaiais, *Fair Lady*,
2 March 1988)

4.6 Beake, Lesley (1 September 1949–)

Tydens die jaarlikse konferensie van die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese in September 1990, is die Percy FitzPatrick-toekenning vir die tweede keer aan Lesley Beake toegeken. Hierdie keer was dit vir haar boek *A cageful of butterflies*. Volledige biografiese besonderhede oor Lesley Beake word in paragraaf 4.5 verstrek.

□ *A cageful of butterflies*

Mponyane is a Zulu boy who is deaf and dumb, yet creates a close friendship with Frank, the farmer's son, for whom he is to be "umtalaan" (companion). But Frank has his problems too — his father is in prison (unjustly, it turns out) and there is a bully boy, Koos, who is just as troubled inside. Mix that together with poverty, drought (on a northern Natal farm) and a mother trying to hold the family together — and you have quite a situation. There's a story, too, but as it's told from the many different points of view, it's a bit hard to follow. It's polished, clever writing — brilliantly perceptive of the world of a boy who can neither hear nor speak — but it's not easy reading for young readers.

Yet it is one of our first young novels about a handicapped child — and certainly the first I know of a handicapped black child. Compassionate, exciting (at the end), bitter, blunt: it's a slice of real

life that can be so intensified on a farm where the interplay of characters can grate so harshly.

(Janine Clatworthy, *Ongepubliseer*)

□ The beautifully-written novel *A cageful of butterflies* explores the relationship between Frank, a seven-year-old, and Mponyane, who is some years older and totally deaf. The story is set in northern Natal and opens with Mponyane's grandfather bringing the boy to the Saunderson family. Mr Saunderson is currently serving a jail sentence for a crime he did not commit, leaving his wife and two children struggling to survive on a drought-stricken farm.

The limitations imposed on Mponyane by his deafness are never quite transcended, but it is in his caring relationship with Frank that Mponyane attains a sense of achievement and fulfilment. This is reciprocated by Frank's total acceptance of Mponyane's central position in his life and their ability to communicate without sound.

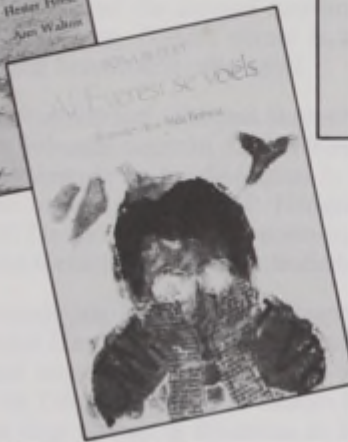
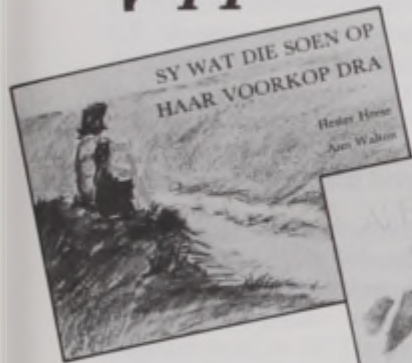
The book is most successful where it describes Mponyane's inner life. Because of his deafness he has developed an extraordinary sensitivity to his surroundings.

There is a beautiful lyrical quality to much of the writing which makes this a special book indeed.

(Judith Kalk, *Weekly Mail*,
27 April 1990)

Hoofstuk

VYF

Die Katrine Harries-
toekenning vir
Kinderboek-
illustrasies

5.1 Die ontstaan van die Katrine Harries-toekenning

Die Katrine Harries-toekenning vir Kinderboekillustrasies vind sy ontstaan in die instelling van die C.P. Hoogenhout-toekenning vir die beste Afrikaanse kinderboek in 1960 deur die destydse Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging (SABV). Laasgenoemde toekenning het veral ten doel die bevordering van die Afrikaanse kinderboek van hoë gehalte. Die norme vir Afrikaanse kinderboeke was dan ook so geformuleer dat nie net die skrywer daarvan nie maar ook die illustreerder in aanmerking gekom het vir die toekenning. Hierdie norme is in hoofstuk 2 by die bespreking van die C.P. Hoogenhout-toekenning breedvoerig uiteengesit.

Die bekroning van illustreerders saam met skrywers het voortgeduur tot 1970. In daardie jaar het daar by die SABV 'n behoefte ontstaan om 'n afsonderlike toekenning vir illustreerders in te stel. Tydens die jaarlikse konferensie van hierdie liggaam in 1973 is die *SABV-toekenning vir Suid-Afrikaanse Kinderboekillustrasies* ingestel sodat die C.P. Hoogenhout-toekenning vanaf 1974 slegs aan outeurs toegeken word. In 1977 is die toekenning vernoem na Katrine Harries en staan dit sedertdien bekend as die Katrine Harries-toekenning vir Kinderboekillustrasies.

Gedurende die periode toe illustreerders in aanmerking gekom het vir die C.P. Hoogenhout-toekenning, het Katrine Harries by twee geleenthede die toekenning saam met die outeurs ontvang. Die eerste geleentheid was toe sy en F. du Plessis die toekenning ontvang het vir *Rympieboek vir kinders* wat in 1963 by Tafelberg-Uitgewers verskyn het. *Die mooiste Afrikaanse sprokies* deur P.W. Grobbelaar, uitgegee deur Human & Rousseau in 1968, is ook deur haar geïllustreer en hiervoor tesame met die outeur het sy weer eens die toekenning ontvang. By twee ander geleenthede het slegs die illustreerder die C.P. Hoogenhout-toekenning ontvang. In beide gevalle was die illustreerder Günther Komnick. Daarby is die toekenning in laasgenoemde geval in twee agtereenvolgende jare, 1966 en 1967, gemaak. Beide boeke is geskryf deur Freda Linde en albei is uitgegee deur John Malherbe. Die eerste was *Botter-aas* en die tweede *Die stadsmusikante*.

Dit was Katrine Harries beskore om die enigste illustreerder te wees wat die toekenning bekend as die SABV-toekenning vir Suid-Afrikaanse Kinderboekillustrasies te kon ontvang en wel beide kere wat hierdie toekenning gemaak is, naamlik vir 1974 en 1976. Geen toekenning is in 1975 gemaak nie. Vanaf 1977 dra die toekenning haar naam en is dit sedertdien deur Ann Walton, Cora Coetzee, Adriaan van Zyl, Alida Bothma, Niki Daly en Jeremy Grimsdell verwerf.

Soos in die geval van die C.P. Hoogenhout-toekenning is die Komitee vir Kinderboeke van die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese (die opvolger van die Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging) verantwoordelik vir die keuring en aanbeveling van die wenner wat deur die Raad van laasgenoemde liggaam aangewys word. Die toekenning aan die illustreerder van die bekroonde werk bestaan uit 'n goue medalje soortgelyk aan die medalje vir die C.P. Hoogenhout-toekenning. Slegs die bewoording verskil. Die toekenning vir 1980 was die laaste wat op jaarlikse grondslag gemaak is. Die toekenning word sedertdien tweejaarliks gemaak ten opsigte van die produksie van die voorafgaande twee jaar.

Die volgende toekennings is sedert die instelling van die Katrine Harries-toekenning gemaak:

- 1974 Katrine Harries as die illustreerder van *Rympies vir kleuters* deur Leon Rousseau. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
- 1975 Geen toekenning nie.
- 1976 Katrine Harries as die illustreerder van *Herelandgoed* deur Leon Rousseau. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.
- 1977 Geen toekenning nie.
- 1978 Geen toekenning nie.
- 1979 Cora Coetzee as die illustreerder van *Die muis sonder snorbaard* deur Marguerite Poland. Kaapstad: Tafelberg, 1979; asook as die illustreerder van die verhaal "Oupa Kyken" deur Alba Bouwer in *Storiehuis, woordpaleis* saamgestel deur die Instituut vir Navorsing in Kinder- en Jeuglektuur. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- 1980 Ann Walton as die illustreerder van *Sy wat die soen op haar voorkop dra* deur Hester Heese. Pretoria: Qualitas, 1980.
- 1981–1982 Adriaan van Zyl as die illustreerder van *Kobus het 'n blom* deur Hester Heese. Pretoria: Qualitas, 1982.
- 1983–1984 Alida Bothma as die illustreerder van *Al Everest se voëls* deur Rona Rupert. Kaapstad: Tafelberg, 1985; asook as die illustreerder van *Die aarde moet vry wees* deur Pieter W. Grobbelaar. Pretoria: Daan Retief, 1984.
- 1985–1986 Niki Daly as die illustreerder van *Not so fast, Songololo* deur Niki Daly. Cape Town: Human & Rousseau, 1985.
- 1987–1988 Jeremy Grimsdell as die illustreerder van *Lank lewe Leeuhart* en *Moesan Muis* deur Pieter W. Grobbelaar. Pretoria: Daan Retief, 1987 en 1988 onderskeidelik.

Bronne geraadpleeg

1. Bedford, Emma. Geïllustreerde kinderboeke in Suid-Afrika, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): SA Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 20–27.

5.2 Harries, Katarine Friderike (23 November 1914 – 24 Februarie 1978)

(Foto: Nasionale Koerante)

Daar is nou reeds herhaaldelik na Katrine Harries verwys. Reeds ten tye van die instelling van die afsonderlike toekenning vir kinderboekillustrasies was daar 'n behoefte en begeerte om die toekenning na haar te vernoem. Alleen maar die feit dat die bestaande twee toekennings, die C.P. Hoogenhout-toekenning en die Percy FitzPatrick-toekenning, na reeds oorlede persone vernoem is, het die Raad van die destydse Suid-Afrikaanse Biblioteekvereniging laat besluit om nie haar naam op daardie stadium aan die toekenning te verbind nie. Kort voor haar oorlye, terwyl sy dit nog self kon meemaak, is daar egter besluit om die toekenning na haar te vernoem.

Wie was Katrine Harries? Katarine Friderike Harries was 'n Duitse meisie wat ons land, Suid-Afrika, kom verryk het met haar talente. Sy is op 23 November 1914 in Schmargendorf, 'n westelike voorstad van Berlyn in Duitsland, gebore. Dit was kort na die begin van die Eerste Wêreldoorlog in Augustus 1914. Haar 27-jarige vader, Robert Harries, het twee weke voor haar geboorte aan die gevegsfront in Frankryk gesneuwel. Haar ouers was albei kunstenaars. Haar moeder, Eva Salinger, wat van Joodse afkoms was, het aan die Königliche Kunstgewerbeschule in Berlyn gestudeer en dit is ook waar sy Robert Harries ontmoet het.

Reeds op vroeë ouderdom blyk dit dat Katrine die kunstalente van haar ouers geërf het. Sy was veral lief om nadat sy 'n boek gelees het, prentjies te teken wat by die verhaal pas. Op 16-jarige leeftyd is sy toegelaat tot 'n voorbereidende kunsskool, die Studie-Ateliers für Malerei und Plastik. Vanaf 1933 tot 1938 sit sy haar studies voort aan die Verenigde Staatschulen für Freie und Angewandte Kunst, Berlyn-Charlottenburg.

In die beginjare van die Hitler-regime het Katrine en haar weduwee-moeder nie veel gehad om oor bekommerd te wees nie. Sy was die dogter van 'n Duitse soldaat wat in die Eerste Wêreldoorlog gesneuwel het, terwyl haar moeder, hoewel van Joodse afkoms, reeds op 'n jeugdige leeftyd die Protestantse geloof aangeneem het. In 1936 emigreer haar moeder se broer en sy eggenote na Suid-Afrika en aan die begin van 1938 volg die grootmoeder van Katrine asook haar moeder se suster en haar man hulle na Suid-Afrika. By beide geleenthede is Katrine en haar moeder genooi om saam te gaan maar elke keer is die uitnodiging van die hand gewys. Teen die einde van 1938 het Katrine haar kunsonderrig voltooi. Omstandighede in Duitsland het toenemend ongunstig vir persone van Joodse herkoms geword. In die middel van 1939 volg sy en haar moeder die voorbeeld van die ander lede van hul familie en verlaat Duitsland om hulle ook in Suid-Afrika te vestig.

'n Verandering soos hierdie is nooit maklik nie. Gelukkig het hulle familie in Kaapstad en woon sy en haar moeder die eerste jaar by haar oom en tante in Oranjezicht. In hierdie tyd ontwerp sy reklamekaarte. Hierdie sporadiese illustrasiewerk was egter nie voldoende nie. In Augustus 1940 slaag sy daarin om 'n voltydse betrekking te bekom by 'n firma wat versierde stinkhout-ornamente en borsspelde vervaardig. Vir die volgende vyf jaar verdien sy haar inkomste deur Suid-Afrikaanse blomme en inheemse Bantoemotiewe te skilder. Hoewel hierdie werk suiwer sleurwerk was, was sy nietemin verseker van 'n vaste inkomste en het dit haar in staat gestel om na 'n woonstel in Vredehoek te verhuis waar sy en haar moeder kon woon.

Intussen het Katrine verskeie mense in Kaapstad leer ken en het hulle ook bewus geraak van haar kunstant. Tussendeur kry sy opdragte om illustrasies vir tydskrifte soos onder andere *Die Jongspan* te doen. In 1940 illustreer sy haar eerste kinderboek. Dit was veral deur bemiddeling van die kunskritikus Bernard Lewis dat sy werk as illustreerder vir Nasionale Pers se boeke en weekblaaie, *Die Huisgenoot* en *Sarie Marais*, gekry het. In Februarie 1943 stel sy vir die eerste maal en daarby saam met Jean Welz en Bruce Franck, haar werk in die Argus-kunssaal ten toon.

Teen die einde van die Tweede Wereldoorlog het die aanvraag na stinkhout-ornamente sterk gedaal en Katrine was genoodsaak om elders werk te vind. Gelukkig ontmoet sy in hierdie tyd Julian Rollnick van The African Bookman, 'n persoon wat veral geïnteresseerd was in die uitgee van boeke van hoogstaande tipografiese gehalte. Sy begin gevolglik om illustrasies vir verskillende boeke te doen, onder andere vir 'n Engelse kinderboek, *Kana and his dog*. Was dit nie vir haar pragtige illustrasies nie, sou hierdie boek van slegs vyftien bladsye waarskynlik ongemerk verby gegaan het.

Vanaf 1948 werk Katrine as illustreerder hoofsaaklik vir Nasionale Pers en sy filiaalmaatskappye. Sy illustreer vanaf 1949 tot 1954 uitsluitlik verhale in tydskrifte asook stofomslae van boeke. Eers vanaf 1955 verskyn daar weer boeke waarin sy vir die illustrasies verantwoordelik was.

In die begin van 1950 word Katrine Harries aangestel as deeltydse lektrease aan die Michaelis-kunsskool van die Universiteit van Kaapstad. Daar het sy 'n departement van grafiese kuns en later 'n kursus in tipografie begin. In 1960 is sy as voltydse lektrease en in 1970 as senior lektrease aangestel. Hier het sy gewerk tot aan die einde van 1977 toe sy weens swak gesondheid genoodsaak was om vroegtydig af te tree. Op 24 Februarie 1978 is sy oorlede.

Oor 'n tydperk van 36 jaar het Katrine Harries meer as sestig boeke geïllustreer waarvan die meeste in Afrikaans geskryf is. Daarby was die meeste hiervan weer kinderboeke. Oor Katrine Harries en haar werk skryf Hans Fransen van die Suid-Afrikaanse Kunsmuseum by geleentheid soos volg:

Die hele vier dekades van haar artistieke loopbaan lank het Katrine Harries rustig gewerk aan haar doerwerk en aan haar boekillustrasies, etse, lito's en krytportrette; haar onderwerpe intiem en beskeie, haar styl selde eksperimenteel en nooit opvallend nie. Maar ná haar dood vroeg hierdie jaar het 'n terugblik op haar werk 'n mens laat besef dat hierdie teruggetrokke vrou lank een van Kaapstad se mees konstante en bekwame kunstenaars was.

As 'n illustratrise is haar vrugbare oeuvre waarskynlik ongeëwenaard in Suid-Afrika en het dit aansienlik bygedra tot die gehalte van die plaaslike boekontwerp. As portrettis toon sy 'n diepe insig in die persoonlikhede van haar onderwerpe, en bly haar onteenseglike tekentalente altyd op die tweede vlak. As grafikus het sy die moontlikhede van verskeie mediums goed verstaan, en hoewel sy self nie juis in eksperimente belanggestel het nie het sy deurgaans daarin geslaag om daardie begrip en haar eerbied vir die plaat en die steen aan jaar na jaar se grafiese kunststudente by Michaelis oor te dra.

Katrine Harries het ruim erkenning gekry vir haar bydrae tot die standaard van boekontwerp in Suid-Afrika. Reeds in 1952 ontvang sy die Kaapse Drie-eeuvestiging se toekening van verdienste vir litografie. Vir haar puik illustrasies in *Rympieboek vir kinders* en *Die mooiste Afrikaanse sprokies* ontvang sy die C.P. Hoogenhout-toekening vir 1963 en 1968 onderskeidelik. Twee keer ontvang

sy die SABV-toekenning vir Suid-Afrikaanse Kinderboekillustrasies, eers vir haar illustrasies in *Rympies vir kleuters* (1974) en daarna *Herelandgoed* (1976). Juis as gevolg van die feit dat diegene wat ná aan haar geleef het in 1977 bewus geraak het van die erns van haar gesondheidstoestand, het die SABV besluit om laasgenoemde toekenning na haar te vernoem ter erkenning van haar belangrike bydrae op die gebied van kinderboekillustrasies. Haar gesondheid was reeds so swak dat sy die funksie wat hiervoor vir 11 November 1977 gereël is nie kon bywoon nie. 'n Bietjie meer as drie maande later op 24 Februarie 1978 is sy oorlede.

In 1973 is sy ook deur die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns vereer met die Ere-medalje vir grafiese kuns. Twee boeke deur haar geïllustreer is in 1961 en 1969 deur die Suid-Afrikaanse Uitgewersvereniging genomineer as van die bes-ontwerpte Suid-Afrikaanse boeke van die jaar.

Die volgende boeke, in chronologiese volgorde, is almal deur Katrine Harries geïllustreer. Ongeveer dertig boeke waarvan sy alleenlik vir die stofomslae verantwoordelik was, is nie by hierdie lys ingesluit nie.

Collodi, Carlo. *Die avonture van Pinokkio*. Geoutoriseerde vertaling deur Marie Malherbe. Tweede druk. Kaapstad: Nasionale Pers, 1940. (Die eerste uitgawe, gepubliseer in 1937, bevat die oorspronklike Italiaanse kleurplate.)

Pauw, Rene. *Die kindertjies luister*. Kaapstad: Nasionale Pers, 1942.

Konig, Juliet. *Fugitive child*. Johannesburg: South African Jewish War Appeal, 1945.

Roux, E.R. & Lerner, L.D. *AB adult readers*, book one—book four. Cape Town: The African Bookman, 1945.

Hertslet, Jessie. *Kana and his dog*. Cape Town: The African Bookman, 1946.

Middlemiss, Ernest. *Cape country*. Cape Town: The African Bookman, 1946.

Roux, Edward. *The veld and the future*. Cape Town: The African Bookman, 1946.

Cervantes Saavedra, Miguel de. *The ingenious knight Don Quixote de la Mancha pays a visit to a printing office in Barcelona*. Johannesburg: The Imprint Society, 1947.

Le Roux, N.J. *Op die bergtop*. Kaapstad: Nasionale Pers, 1948.

Rosenthal, Eric. *The South African Saturday book*. London: Hutchinson, 1948.

Salinger, J. *Die storie van die slapende Hansie en die storie van Truitjie die dromer*. Uit die Duits vertaal deur Anna Louw. Kaapstad: Nasionale Pers, 1948.

Blignault, Audrey. *In klein maat*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1955.

Bouwer, Alba. *Stories van Rivierplaas*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1955.

Postma, Minnie. *Ek en my bediende*. Kaapstad: Balkema, 1955.

Die Uniale Raad vir Volksang en Volkspede. *Ons eie volkspele*. 1955.

Bouwer, Alba. *Nuwe stories van Rivierplaas*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1956.

Postma, Minnie. *Lettie Bock kom kuier*. Kaapstad: Balkema, 1956.

Blignault, Audrey. *Die vrolike lied*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1957.

Gerber, Hilda. *Traditional cookery of the Cape Malays*. Cape Town: Balkema, 1957.

Postma, Minnie. *Tot siens Talettie*. Kaapstad: Balkema, 1957.

Bouwer, Alba. *Abdoltjie*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1958.

Marais, Eugène. *Dwaalstories*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1959.

- Postma, Minnie. *Alweer my bediendes*. Pretoria: Van Schaik, 1959.
- Pretorius, Gert. *Boetatjie*. Kaapstad: Culemborg, 1959.
- Datei. *Ure met horings*. Kaapstad: Tafelberg, 1960.
- De Villiers, Mavis. *Tuisbly se karretjie*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1960.
- M.E.R. *Die tweeling trek saam*. Kaapstad: Tafelberg, 1960.
- Bouwer, Alba. *Katrentjie van Keerweder*. Kaapstad: Tafelberg, 1961.
- De Klerk, Hélène. *Bontgesiggie*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1961.
- Blignault, Audrey. *Met ligter tred*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1962.
- Collodi, Carlo. *Die avonture van Pinokkio*. Geoutoriseerde vertaling deur Marie Malherbe. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1962. (Hersiene uitgawe met nuwe illustrasies.)
- Bouwer, Alba. *Stories van Bergplaas*. Kaapstad: Tafelberg, 1963.
- Du Plessis, Francois. *Rympieboek vir kinders*. Kaapstad: Tafelberg, 1963.
- Datei. *Ure vol seesand*. Kaapstad: Tafelberg, 1964.
- Blignault, Audrey. *Die blye dae*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1965.
- Goethe, J.W. *Die leerling-touenaar*. Vertel deur Alba Bouwer na die klassieke verhaal van Goethe. Kaapstad: Tafelberg, 1965.
- Irving, Washington. *Rip van Winkel*. Vertel deur Alba Bouwer na die ou verhaal van Washington Irving. Kaapstad: Tafelberg, 1965.
- Mikro. *Die witperd van Tan Fienie*. Pretoria: Van Schaik, 1965.
- Bouwer, Alba. *Dirkie van Driekuil*. Kaapstad: Tafelberg, 1966.
- Brand, Marta. *Die touenaar se blou doek*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1966.
- Louw, N.P. van Wyk. *Raka*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1966.
- Van der Merwe, Elizabeth & Du Raan, Anna. *Die kleuterstorieboek*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1966.
- Hok, otjie, hok!*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1966.
- Du Raan, Anna. *Lammetjie in die trommeltjie*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1967.
- Opperman, D.J. *Kinderkeur uit A.G. Visser*. Pretoria: Van Schaik, 1967.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die mooiste Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1968.
- Blignault, Audrey & Bouwer, Alba. *Goedgeluk. Verjaardagalbum*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1969.
- Grobbelaar, Pieter W. *Klaas luiard, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1969.
- Grobbelaar, Pieter W. *Wolf en jakkals in die lang pad, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1969.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die gawe van die eenhoring, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die gekroonde slang, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.
- Grobbelaar, Pieter W. *Hsie musikant, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die lui skoenmaker, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.

- Grobbelaar, Pieter W. *Die riviermeisie, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die sonseuns, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1970.
- Bouwer, Alba. *'n Hennetjie met kuikens*. Kaapstad: Tafelberg, 1971.
- Grobbelaar, Pieter W. *Die dokter wat dieretaal kon praat*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1972.
- Grobbelaar, Pieter W. *Ouvrou Rooimus, en ander Afrikaanse sprokies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1972.
- Rousseau, Leon. *Rympies vir kleuters*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
- Rousseau, Leon. *Herelandgoed*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.

Bronne geraadpleeg

1. Bedford, Emma. Geïllustreerde kinderboeke in Suid-Afrika, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): SA Nasionale Kunsmuseum, 1986, p. 20–27.
2. Harmsen, Frieda. Katrine Harries. *Lantern*, 20(2): 22–28; Desember 1970.
3. *Katrine Harries, 1914–1978*, word ten toon gestel te Kaapstad, Pretoria, Durban, Johannesburg. [s.p.] SA Nasionale Kunsmuseum [s.j.]
4. Lohann, C.A. Katrine Harries, 1914–1978. *Skoolbiblioteek*, 10(2): 36–37; Desember 1978.
5. Lohann, C.A. Katrine Harries, 1914–1978. *Suid-Afrikaanse Biblioteke*, 46(1): 48; Julie 1978.
6. Lohann, C.A. Kinderboektoekennings. *Skoolbiblioteek*, 10(2): 35; Desember 1978.
7. Scholtz, J. du P. *Katrine Harries, life and work*. Cape Town: Tafelberg, 1978.

5.3 Harries, Katarine Friderike (23 November 1914–24 Februarie 1978)

Nadat Katrine Harries reeds twee keer tevore die C.P. Hoogenhout-toekenning vir haar illustrasies ontvang het, is sy in 1975 die eerste wenner van die nuut ingestelde SABV-toekenning vir Suid-Afrikaanse Kinderboekillustrasies. Hierdie toekenning is aan haar gemaak op grond van haar illustrasies in *Rympies vir kleuters* wat in 1974 verskyn het. Volledige biografiese besonderhede oor Katrine Harries word in paragraaf 5.2 verstrek.

□ In *Rympies vir kleuters* het Leon Rousseau meer as tweehonderd volksrympies byeengebring. Die kern van die bundel is suiwer Afrikaanse volksrympies. Tot hierdie groot groep reken Rousseau ook W. Versfeld se verwerking van bekende Engelse “nursery rhymes”. Sy verantwoord hier-

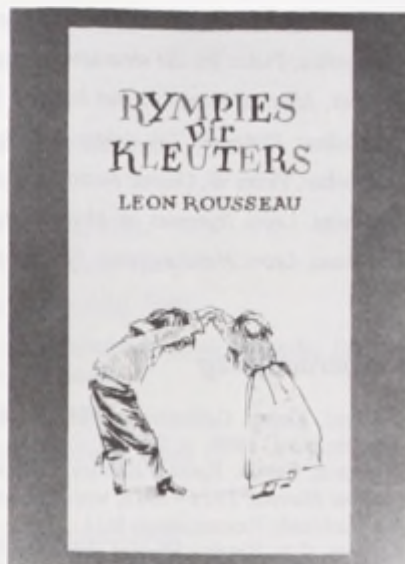
voor is: “Met al hul gebreke het Versfeld se berymings in ons taal klassiek geword. Om ‘Humpty Dumpty’ (‘Oompie Doompie’) of ‘Jack and Jill’ (‘Griet en Pieter met ’n watergieter’) vandag opnuut te wil berym, sou byna heiligskennis wees.” Daarnaas is outentieke volksryme uit Nederland,

Duitsland en Engeland — ons vernaamste kulturele stamlande — gerekonstrueer om by die gees van die Afrikaanse volksryme aan te sluit. Enkele "kunsryme" deur die samesteller self is ook opgeneem en sluit op uitmuntende wyse by ons tradisionele ryme aan. Nie alleen die kleuter nie, maar ook die kind in sy eerste skooljare sal genot uit hierdie aantreklike bundel put. Die noukeurige indeling van die rympies in agt-en-twintig afdelings hou deurgaans rekening met die jong kind se ontwikkeling. Die nuttige aanhef by nagenoeg elke afdeling verklaar boeiende aspekte van die rympies, wys op hul herkoms en die wyse waarop hulle voorgedra word. Die jong baba kan reeds met die vinger- en toonrympies bekend gemaak word. Sodoende "leer hy (onbewus) die klank en die gevoel van sy eie taal". Vir die ouer baba wat al 'n bietjie kan saamspeel, is daar klopryme, knieryme, kielieryme, dans- en speelryme en handspeletjies. Geskik vir die kind in die vroeë laerskoolklasse is ABC-rympies, Boerespellings, spreukryme, snelsêers, raaiselryme en die talle rympies oor diere en boeiende "karakters".

Dit is nie verbasend dat daar 'n mate van verdubbeling tussen hierdie *Rympies vir kleuters* en Pieter W. Grobbelaar se twee volksrympieboeke *Trippe trappe trone* en *Varkies in die bone* bestaan nie. Ek kon egter slegs vier ryme in hierdie bundel vind wat presies met hul teenhangers in Grobbelaar se versameling ooreenstem. Rousseau se uitgangspunt was "om oormatige modernisering en verwerking van ons klassieke volksrympies sover moontlik (te) vermy". Daarom het hy hier en daar ook argaïese woordvorme behou wat deur Grobbelaar verafrikaans is. Die kielierympie "Gaan na die mark" sluit bv. met die reëls "Hier kom die krappie aangelope/en onder die armpie ingekrope!" Grobbelaar maak hiervan:

Hier kom krappie
aangesluis
en onder die armpie
ingekruip!

Naas die bekende ryme het Rousseau ook 'n verbasende hoeveelheid feitlik vergete Afrikaans volksrympies ingesluit, wat o.m. in die afdelings klop- of beslaanryme, handspeletjies, etenstydryme en ABC-rympies voorkom. Rousseau se ver-

moë om self klinkende ryme te maak, spreek uit sy eie verwerking van bekende Engelse rympies soos die stapelrym 'Die huis van Koos Delport' ('The house that Jack built') en 'Ou mamma Laffras en haar hond' ('Old Mother Hubbard') wat ingrypend verskil van E.P. du Plessis se redaksie van dié rym in *My eerste rympieboek*. Die samesteller se eie skeppinge, wat nie op werklike volksryme gebaseer is nie, is "Die bruilof van die voëls", waarvan daar ook 'n afsonderlike prentboek gemaak is, en "Die diere-ABC". In laasgenoemde gaan leering en pret op sprankelende wyse hand aan hand. Hieruit kom bv.:

C is chinchilla,
met stert soos 'n kwas.
Honderd van hom
maak 'n baie duur jas.

en

M is vir muil,
sy ma is 'n perd.
Sy pa was 'n donkie
en weinig werd.

Rympies vir kleuters kan, vanweë die verteenwoordigende inhoud, die kunstige kleurtekening deur Katrine Harries en die puik tegniese versorging,

met reg 'n standaard-versameling vir jong kinders uit die Afrikaanse volkspoësie genoem word.

(Rialette Wiehahn, *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, September 1975)

□ 'n Pa of ma (oupa of ouma) wat nie stories en rympies ken nie of nie katel-atel-fi-fateltaal, of kinderlatyn soos Leon Rousseau dit in sy *Rympies vir kleuters* noem, kan praat nie, moet seker maar "uit" voel in kleutergeselskap.

Om weer van nuuts af te beseef hoe 'n belangrike rol die rympie in die kleuter se lewe speel, moet 'n mens net weer die meer as 200 rympies wat Rousseau hier saamgebring het, lees.

Kleuterrympies is iets wat nie "verstaan" hoef te word nie, daarom dat 'n moeder reeds aan haar jong baba allerhande rympie-dinge beduie. Dis

Duimpie,
Pruimpie,
Appel en Peer;
Pinkie bly die
grootmeneer.

wanneer sy 'n klein handjie in hare neem, dis

Hierdie varkie gaan mark toe
hierdie varkie bly tuis.

wanneer sy toontjies afdroë en al verstaan die baba nie verstaan hy tog en bly die rympie iets kosbaar tussen hom en sy moeder.

Later is dit ander soorte rympies wat vir die kindjie opgesê word — die kloprym terwyl onder sy voetsool geklop word, die knierym terwyl hy op die knieperdjie ry, kielieryme, dans- en speelrime.

Die skrywer het die ryme in afdelings soos hierbo genoem en nog baie ander soos handspeletjies,

kindergebede, wiegeliëdjies, diereleëdjies, ABC-rympies, en nog talle meer, ingedeel, sodat die persoon wat die boek gebruik, maklik die rympies wat vir sy doel geskik is, kan vind.

Die skrywer het ses jaar lank aan sy standaard-versameling kinderrympies gewerk en die boek bevat elke bekende tradisionele kinderrympie en vele ander vergete rympies wat Rousseau nou weer opgediep het asook verwerkings van volksrympies uit ons belangrikste stamlande — Nederland, Duitsland, Engeland. Die skrywer vertel dat hy by hierdie verwerkings meermale tot die ontdekking gekom het dat van ons klassieke kinderrympies net fragmente van langer Nederlandse of Duitse ryme is.

Omdat die skrywer sover moontlik die volkskunskenmerke van die ryme wou bewaar, het hy weggekram van modernisering en verwerking. So byvoorbeeld, het die skrywer Versveld se verwerking van Engelse "Nursery rhymes" soos Oompie Doompie en Griet en Pieter met 'n watrgieter onveranderd opgeneem, hulle gebreke ten spyt, want deur etlike geslagte se aanvaarding van hierdie rympies het dit volksbesit geword.

Om nou oor 'n boek vol rympies te praat en nie een aan te haal nie, klink nie reg nie, maar om een uit 'n boek vol rympies te kies, is weer nie maklik nie, dus neem ons maar sommer die een waar die boek oopval.

Repel, skepel, lepelsteel —
ou tant Kotie eet te veel.
Spek en eiers,
snoek en reiers,
ses kalkoene, perlemoene,
twaalf pasteie, rye preie.
Dit is vir tant Koot te veel —
repel, skepel, lepelsteel.

Rympies vir kleuters deur Leon Rousseau bevat 'n aantal pragtige meerkleurige tekeninge van Katarine Harries en is deur Human en Rousseau uitgegee.

(Hannie Schutte, *Die Transvaler*,
8 Maart 1975)

5.4 Harries, Katarine Friderike (23 November 1914–24 Februarie 1978)

In 1977 word die SABV-toekenning vir Kinderboekillustrasies vir 'n tweede keer aan Katrine Harries toegeken. Hierdie keer was dit vir haar illustrasies in *Herelandgoed* wat in 1976 verskyn het. Volledige biografiese besonderhede oor Katrine Harries word in paragraaf 5.2 verstrek.

□ *Herelandgoed* — uitgegee deur H & R Kaapstad. Die teks deur Leon Rousseau en tekeninge deur Katrine Harries. Die 22 heel bekende Afrikaanse vanne se betekenis en herkoms, ambagte en beroepe.

Teks is spaarsaam gebruik — meesal net 'n sin en die betekenis word verder duidelik deur illustrasies. Katrine Harries het geen bekendstelling nodig as illustreerder nie, en die 23 tekeninge hierin vervat, weerspieël dit weer eens.

Haar los dog sensitiewe tegniek van sklo-tiele tinte en lynwerk slaag baie duidelik daarin om die gees en milieu van die vroeë Kaapse lewe te skets. Sy maak ook deurgaans gebruik van twee kinderfiguurtjies, wat dit vir die kleinspan moontlik sal maak om daarmee te identifiseer.

(L. Strydom, *Die Transvaler*,
31 Desember 1976)

□ The herelandgoed of the title is a large estate set in the South Africa of, at a guess, Van der Stel vintage. There is plenty of work for butchers, bakers, carpenters, weavers, brewers and the like.

Leon Rousseau has selected 22 Afrikaans surnames left over from these early days and has given explanations of the meaning of the names, all in rhyme. Ackerman, Saayman, Muller, De Jager, Gerber, Schoeman — they're all there, illustrated to perfection by Katrine Harries. Children will read this picture book over and over again. A glossary of English names makes for interesting comparison, listing Miller, Hunter, Tanner, Brewer, Cooper, Taylor, Cook, Smith and Baker.

(Rykie Pretorius, *The Argus*,
23 Februarie 1977)

5.5 Coetzee, Cornelia (2 Desember 1940–)

Cora Coetzee is op 2 Desember 1940 in Stellenbosch gebore. Haar vader, prof. B.I.C. van Eeden, was professor in Bantoetale aan die Universiteit van Stellenbosch. Sy het ook nog 'n broer en suster. Haar laerskooljare bring sy deur aan die Laerskool Bloemhof te Stellenbosch. Aan die einde van 1958 matrikuleer sy aan die Hoër Meisieskool Bloemhof, Stellenbosch.

Vanaf 1959 studeer Cora aan die Universiteit van Stellenbosch. Sy behaal haar BA-graad met geskiedenis en sielkunde as hoofvakke in 1961 en besluit om haar as onderwyseres te bekwaam. Aan die einde van 1962 behaal sy haar Sekondêre Onderwysersdiploma. Haar belangstelling in die grafiese kuns laat haar afsien van haar skoolhouplanne en sy skryf weer in, hierdie keer vir die vierjarige BA-graad in Grafiese Kuns wat sy aan die einde van 1966 verwerf.

In 1967 is sy werksaam as grafiese kunstenaar by die Nasionale Handelsdrukkery te Goodwood. Haar huwelik in hierdie jaar met dr. Johan F. Coetzee, 'n medikus, lei haar paaie vir die eerste keer uit die Wes-Kaap. Vir die volgende drie jaar bevind die egpaar hulle eers in Oos-Londen en daarna in Welkom in die Oranje-Vrystaat. In hierdie tyd doen sy 'n bietjie vryskutwerk.

In 1970 keer die Coetzees terug na die Kaap waar Cora se eggenoot as narkotiseur praktiseer. Cora aanvaar 'n betrekking as kunstenaar by die Suid-Afrikaanse Museum in die Kompanjieskuin in Kaapstad, waar sy verantwoordelik is vir die illustrasies in wetenskaplike publikasies. Hier is sy werksaam tot 1974 met die geboorte van die eerste van haar twee seuns. Sedertdien werk sy as vryskut boekillustreerder en grafiese kunstenaar vanuit haar huis in Welgemoed, Bellville.

Sedert 1965 toe die eerste boek wat sy geïllustreer het, gepubliseer is, het daar ongeveer vyftig publikasies verskyn wat deur haar geïllustreer is. Dit sluit in onder andere drie boeke oor Suid-Afrikaanse kookkuns. Hoewel sy nie 'n skrywer is nie, het sy wel twee boeke uitgegee, een wat tekeninge bevat van haar geboortedorp, getitel *Eikestad*, en die ander een met tekeninge van Suidwes-Afrika, getitel *Namibia*. Laasgenoemde is die resultaat van gereelde jaarlikse besoeke aan hierdie landstreek. Dit weerspieël ook haar aangetrokkenheid tot die ongerepte natuur en afgeleë plekke. 'n Mens sal haar dan ook dikwels tydens naweke in 'n afgeleë Kaapse vissersdorpie vind waar sy besig is om haar talente te beoefen. Haar pragtige kinderboekillustrasies het nie ongemerk verbygegaan nie. Nadat die SABV-toekenning vir Kinderboekillustrasies kort voor die dood van Katrine Harries na hierdie begaafde kunstenaar vernoem is, is Cora Coetzee die eerste persoon wat die toekenning met die nuwe naam ontvang. Die Katrine Harries-toekenning vir Kinderboekillustrasies word in 1980 aan haar toegeken vir haar illustrasies in *Die muis sonder snorbaard* asook vir haar illustrasies by die verhaal "Oupa Kyken" in *Storiehuis, woordpaleis*. Beide hierdie publikasies het in 1979 by Tafelberg-Uitgewers verskyn.

Cora Coetzee het reeds vier suksesvolle uitstallings van haar werke gehou, hoofsaaklik sketse van outydse opstalle, geboue, die see en landskappe. Geeneen van haar kinderboekillustrasies en boekomslae is al uitgestal met die doel om dit te verkoop nie.

Die media waarmee sy graag werk is meestal waterverf en pentekeninge. Sommige kenmerkende eienskappe is haar delikate lyne, 'n humoristiese inslag en die vermoë om 'n tipies Suid-Afrikaanse atmosfeer weer te gee.

Cora Coetzee is ook 'n gesogte spotprenttekenaar. As gevolg van haar assosiasie met die mediese wêreld word sy dikwels deur dokters genader om opvoedkundige mediese publikasies te illustreer.

Die volgende boeke waarvan sommige in sowel Afrikaans en Engels uitgegee is, is onder andere deur Cora Coetzee geïllustreer:

- De Villiers, Siena. *Haai Selina jok jy nie?* Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1965.
- De Jongh, Meindert. *Die kat op die toring*. Pretoria: Van Schaik, 1966.
- De Jongh, Meindert. *Die boemelaar en die klein muishondjie*. Pretoria: Van Schaik, 1966.
- Mikro. *Die twee bruin perde van oom Tewie*. Pretoria: Van Schaik, 1967.
- Trümpelmann, G.P.J. *Die Siegfriedsage*. Kaapstad: Nasou, 1967.
- Rousseau, Leon. *Professor Oer en sy diere*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1971.
- Rupert, Rona. *Martinus en die windpomp*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1971.
- Trümpelmann, G.P.J. *Zu Lust und Lehr*. Kaapstad: Maskew Miller, 1971.
- Visser, Tryna. *Die hartseer likkewaan*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1971.
- Grobbelaar, Pieter W. *Huberta gaan op reis*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1972.
- Grobbelaar, Pieter W. *Storieman se tyd*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1972.
- Grobbelaar, Pieter W. *Pinkie*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1972.
- Kensley, Brian. *Sea shells of Southern Africa*. Cape Town: Maskew Miller, 1973.
- Lubbe, Aletta. *Diere se dinge*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1973.
- Grobbelaar, Pieter W. *Koning Leeu se verjaardag*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1973.
- Heese, Marie. *Die Pikkewouters van Amper-stamperland*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
- Thesen, Hjalmar P. *Country days*. Cape Town: David Philip, 1974.
- Grobbelaar, Pieter W. *As pa vertel*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
- Hendriks, P.G. *'n Spyker vir Sloopsteenkop*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1974.
- Heese, Hester. *Die peperboom*. Kaapstad: Tafelberg, 1975.
- Opperman, Marié. *Die opraak van die vuur*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1975.
- Grobbelaar, Pieter W. *Hopla-Hans*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.
- Visser, Tryna. *Die appelboomschool*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.
- Grobbelaar, Pieter W. *Uit ou Mi'kai se dae: stories en rympies*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.
- Langenhoven, C.J. *Jantjie Muis en Jakob Slang*. Kaapstad: Tafelberg, 1976.
- Coetzee, Cora. *Eikestad*. Kaapstad: Struik, 1976.
- Opperman, Marié. *Mbodse en die Langsnoet-heksie en ander inheemse verhale*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1977.

- Langenhoven, C.J. *Brolloks en Bittergal*. Kaapstad: Tafelberg, 1977.
- Langenhoven, C.J. *Die Krismiskinders*. Kaapstad: Tafelberg, 1978.
- Joubert, Thana. *As Benna moet boer*. Kaapstad: Tafelberg, 1978.
- Coetzee, Cora. *Namibia*. Cape Town: Struik, 1979.
- Instituut vir Navorsing in Kinder- en Jeuglektuur. *Storiehuis, woordpaleis*. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- So eet ons in Stellenbosch*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1979.
- Poland, Marguerite. *Die muis sonder snorbaard*. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- Poland, Marguerite. *Nqalu, the mouse with no whiskers*. Cape Town: Tafelberg, 1980.
- Veldsman, P. *Eet saam met Leipoldt*. Kaapstad: Tafelberg, 1980.
- Steenberg, Elsabé. *Soek-soek op soek*. Kaapstad: Tafelberg, 1980.
- Van der Merwe, C.N. *Die heldedaad van Mientjie Mier en ander verhale*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Kühne, W.O. *Die wonderbaarlike motor van Barnabas Bombas*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- De Jongh, Marietjie. *Die tandkitaar*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Opperman, D.J. *Nuwe kleuterverseboek*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Van Straten, Cecily. *The fish eagle and the dung beetle*. Cape Town: Human & Rousseau, 1982.
- Opperman, D.J. *Nuwe klein verseboek*. Kaapstad: Tafelberg, 1982.
- Brink, Matie. *Dis nou potjiekos*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1983.
- Mittner, Esme. *Waar is al die moeders heen?* Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Von Wielligh, G.R. *Dierestories*. Pretoria: Van Schaik, 1983.
- De Jongh, Marietjie. *Die man met die gaatjie in sy trui*. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Poland, Marguerite. *Marcus en die bokshandskoene*. Kaapstad: Tafelberg, 1984.
- Poland, Marguerite. *Marcus and the boxing gloves*. Cape Town: Tafelberg, 1984.
- Joubert, Elsa. *Die vier vriende en ander stories uit Afrika*. Kaapstad: Tafelberg, 1985.
- Blignault, Audrey. *Die goue vreugde*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1985.
- Kuhne, Klaus. *Joey, Bobo and the one-eyed ostrich*. Cape Town: Tafelberg, 1986.
- De Vos, P. *Wolfgang Amadeus Muis*. Kaapstad: Tafelberg, 1986.
- Wagner, P. *The ostrich story*. Cape Town: Chameleon, 1986.
- Norridge, R. *Wonderful Mr Boon of the Bushveld*. Cape Town: Tafelberg, 1986.
- De Kock, Lochner. *Kelin die dwergmannetjie*. Kaapstad: Tafelberg, 1987.
- Van Straten, Cecily. *Huberta's journey*. Cape Town: Tafelberg, 1988.
- Poland, Marguerite. *Marcus en die kaskar*. Kaapstad: Tafelberg, 1988.

Bronne geraadpleeg

1. Potgieter, Alida. Illustreerders van Afrikaanse kinderboeke. *Die Kaapse Bibliotekaris*, Augustus 1981, p. 3–6.
2. Suid-Afrikaanse kinderboekillustreerders. *Skoolmediasentrum*, 16(2): 19–20; Desember 1984.
3. Van Rooyen, Marietjie. Met 'n pen deur 300 jaar. *Sarie*, 17 Oktober 1979, p. 22.

□ *Die muis sonder snorbaard*

Nqalu is 'n klein gestreepte veldmuisie met 'n groot probleem; hy het nie 'n snorbaard nie. Daarby is hy so skaam en skugter dat hy meestal onder die blare wegkruip.

Om Nqalu se nood en soektog na 'n lang, blink snorbaard, het Marguerite Poland 'n fyn kinder-verhaal met die titel *Die muis sonder snorbaard*, gewef. Dit blyk dadelik dat die skryfster 'n veldmens moet wees. Net 'n mens met liefde en kennis kan die natuur so raak en gevoelig beskryf. Sy vat jou as't ware aan die hand om saam met Nqalu na die Gees van die Olifant te soek, daar waar otter hom belowe het hy sal geholpe raak.

Die pad is lank en vol gevare vir 'n veldmuisie, maar algaande ontwikkel sy muiskaraktertjie en skud hy ou vrese af. 'n Mense-verhaal met diere-spelers?

Daar is 'n varsheid in dié boek: soos die mooi beeldspraak: die oumense sê mos die sterre is klein kalbaslampies wat die aandluggie saans vol vet maak en dan aansteek, en wat die dagbreekwind-

jie dan weer doodblaas; die bangheid lê soos 'n yskoue rivierklip in sy maag.

Verder word *Die muis sonder snorbaard* verryk deur die kultuur en legende van die Bantoe. Dis asof jy 'n veraf getrom van dromme hoor terwyl jy lees. Daar is Thekwane, die stil bruin hamerkopvoël, wat 'n teken van die bose is, maar hy het die geheim van die voorvaders en weet waar die Gees van die Olifant bly. 'n Stokou horingbekvoël is die pontman by die rivier voor die Berg van die Voorvaders.

Die skryfster is goed toegerus om oor die Bantoe te skryf. Benewens 'n liefde vir dié mense, het sy 'n Honneursgraad in Xhosa en kan sy die taal vlot praat. Sy woon in Durban.

Sy en Cora Coetzee, wat die illustrasies van die boek gedoen het, is jarelange vriendinne. Dis duidelik dat daar 'n mooi begrip tussen skryfster en illustreerder is. Verhaal en illustrasies vul mekaar aan. Met goeie aanvoeling vir die atmosfeer wat die skryfster geskep het, gee Cora in aardse bruin kleure gestalte aan die karaktertjies. En watter juweeltjies is dit nie.

(A.L., *Die Burger*,
20 Desember 1979)

□ *Die muis sonder snorbaard*

Die verhaal van 'n streepmuis, Nqalu, wat skaam is omdat hy nie 'n snorbaard het soos ander muisie nie. Die otter raai hom aan om na die Gees van die Olifant te gaan. Nqalu pak die reis na die verre Berg aan en bewys op pad daarheen sy dapperheid deur eers die skelm blouaap teen te staan en deur later sonder huiwering oor die rivier van die dooies te vaar om by die Berg van die Voorvaders te kom. 'n Bekoorlike verhaal met 'n folkloristiese inslag en fyn illustrasies deur Cora Coetzee wat ook die humor goed uitbeeld. Die toneeltjie waar Nqalu twee dronk rotte ontmoet en die een waar die klomp diere stry oor die smous se ware, is kostelik!

(A.P., *Die Kaapse Bibliotekaris*,
Januarie 1980)

□ *Storiehuis, woordpaleis**Uitmuntende toevoeging tot ons kinderlektuur*

'n Boek wat my laat verlang na 'n rustige, televisielose aand saam met my kinders voor 'n kaggelvuur, is *Storiehuis, woordpaleis*, want dis by uitstek 'n boek om te deel en om voorgelees te word.

In hierdie bundel is van ons beste kinderboekskrywers (almal reeds bekroon!) aan die woord, en elke verhaal besit daardie fyngevoeligheid vir woord en atmosfeer wat tog só noodsaaklik is vir die siel van die kind. Ook die illustrasies is van besonder hoë gehalte deur bekende kunstenaars: Peter Buchanan, Cora Coetzee, Lizé Groenewald, Nikki Jones, Sheila Nowers, Alida van der Merwe-Bothma en Ann Walton.

Daar is eerstens die kostelike verhaal *Oupa Kyken* van Alba Bouwer met illustrasies (ware juweeltjies!), deur Cora Coetzee. Dat 'n ellendige ou volstruis nou soveel drama kan veroorsaak! Dis 'n heerlik humoristiese verhaal met karaktertjies eg en warm-menslik uitgebeeld.

Ons noem haar sommer deur Hester Heese is eintlik 'n fyn familieskets, bedoel vir die jongste kind in 'n gesin; die enetjie met wie die groteres nog spot en wat wéét hy is nog maar net 'n japsnoet in die ander se oë.

Op meesterlike wyse karakteriseer die skryfster elke gesinslid en laat die leser met 'n warm gevoel om die hart omdat Pa, die heerlike sterk, manlike Pa elkeen van sy kinders haarfyn ken en begryp.

Van Rona Rupert is daar in haar kenmerkende styl die pragtige verhaal van *Kiewedoe en Pypkaneel*. Vir Kiewedoe, die grootmaakkind van Goliat en Dorien van Boven, is Pypkaneel sy kosbaarste besitting. Hierdie presenthaan van hom kan dans sodra Kiewedoe begin sing, maar dis net sy geheim.

En al is Kiewedoe nou hoë lief vir sy antie Dorien en oom Goliat en vir sy bekende omgewing — as Pypkaneel geslag moet word sal hy maar sy vertroude wêreldjie moet prysgee en met sy haan moet vlug. Dit is 'n verhaal van die krag van liefde — dié sterk mag van liefde wat alles oorwin.

In *Huis, paleis, pondok* verhaal Elsbé Steen-

berg op gevoelige wyse die aanvanklike teësin wat dogtertjie teenoor haar nuwe bababoetie ervaar.

Aletta was lank die gekoesterde enetjie om wie Ma en Pa se liefde en belangstelling gedraai het en nou moet sy dit meteens deel met 'n lelike, skreeuende klein bababoetie. Maar dan gebeur daar iets wat die moederinstink in haar laat wakker word en wat 'n las was, word meteens 'n heerlike vreugde ...!

Die skryfster besit die vermoë om 'n kind se gedagte- en gevoelswêreld op te maak; om deur die oë van die gesond-positiewe, liefdevol te verwerk. Daarom kan die jong lesertjie hom ten volle vereenselwig met Aletta se negatiewe gevoelens en saam met haar groei tot 'n ouer suster.

Die bundel sou nie volledig gewees het sonder 'n bydrae deur die bekende Pieter W. Grobbelaar met 'n ou Afrikaanse volksverhaal *Ou groenenag* nie. Daar is ook 'n paar oulik-geïllustreerde rympies deur F. du Plessis (illustrasies Nikki Jones) en 'n klompie gediggies deur Freda Linde wat jou nogeens verwonderd laat oor die skoonheid van ritme en segkrag van ons mooi taal:

Rooivleis — koejawel vet geswel
van reën en persrooi adamsy,
en soetlemon oranje-geel
van son — altwee kan my kry!

Hierdie bundel is moontlik gemaak deur die Instituut vir Navorsing in Kinder- en Jeuglektuur aan die Potchefstroomse Universiteit onder leiding van prof. C.A. Lohann en is 'n uitmuntende toevoeging tot die Afrikaanse kinderlektuur.

(E.V., *Die Volksblad*,
14 Mei 1980)

□ *Storiehuis, woordpaleis**Uithaler-verhale en verse*

Wie lees kinderverhale? Pa's en ma's, natuurlik, en kleingod wat net begin lees. Maar ek dink dit is die pa's en ma's wat *Storiehuis, woordpaleis* gaan lees, en onderwysers ook, want in hierdie band is nou 'n klompie bydraes wat baie oortjies gaan laat spits.

En die kleingoed gaan moeilik raak wanneer die voorleser nie na die volgende stap wil oorgaan nie. Die verhaale is soms aan die lang kant, maar ek dink nie dit sal hinder nie. Die leser sal, soos Flooi du Plessis dit stel, "ly aan aanhou-praat".

Die Instituut vir Navorsing in Kinder- en Jeuglektuur van die Potchefstroomse Universiteit het met hierdie boek werklik 'n groot bydrae gelewer tot die Afrikaanse kinderlektuur. Om sewe bekroonde skrywers te kry om elk 'n stuk by te dra tot hierdie versameling, was werklik 'n blink gedagte, en met die keuse van illustreerders kan daar ook nie fout gevind word nie.

En soveel style as wat die illustreerders openbaar, soveel uiteenlopende soorte kinderverhale is daar. Ek het Elsabé Steenberg se verhaal (*Huis, paleis, pondok*) oor 'n meisietjie wat leer dat dit nie so onaardig is om nie meer die enigste kind in 'n gesin te wees nie, die meeste geniet. Maar ek begryp ook hoekom Rona Rupert se dogter, Marian, so baie van *Kiewedoe en Pypkaneel* gehou het. En dan is daar Freda Linde se mooi spel met woord in "Taalles St. 5":

Kinders, 'draw' en 'pull' beteken trek.
In Afrikaans is trek korrek:
jy deponer en trek 'n tjek, soos elke Engelsman
en jy mag salaris trek net solank jy kan

en as jy 'n lasdier is,
mag jy selfs 'n waentjie trek
soos in die tweede taal.
Net 'n been mag jy nie trek nie
om watter rede weet ek nie.

Pragtig, maar ook baie leersaam! Ook Flooi du Plessis se verse is mooi, maar hier dink ek wil hy die kleingoed dwing om te vra: "Wat is koliek?" "Wat is 'n dakspreu?" "Wat is 'n boerpampoent?" en so meer. By sowel Du Plessis as Linde se verse is daar ook baie wat die kleingoed sal laat lag.

Nie al die verhaale is vir ouer kinders bedoel nie. Pieter W. Grobbelaar se *Ou groenenag*, wat eintlik 'n oorvertelling van 'n ou Afrikaanse volksverhaal is, gaan die klein-kleingoed se ogjes laat rek.

Maar as u soek na 'n boek om die kinders mee te vermaak, hoef u nie verder as *Storiehuis, woordpaleis* te kyk nie. Buiten die name wat ek hier genoem het, is daar ook nog mooi bydraes deur Alba Bouwer en Hester Heese, en die illustrasies is deur Cora Coetzee, Nikki Jones, Lizé Groenewald, Peter Buchanan, Ann Walton, Alida Bothma en Sheila Nowers.

'n Geheimpie: dis nie net mense met kinders wat *Storiehuis, woordpaleis* geniet nie.

(Kerneels Breytenbach,
Die Burger, 29 Mei 1980)

5.6 Walton, Anna Helena (19 Januarie 1941 –)

Anna Helena Botha, vandag algemeen bekend as Ann Walton, is op 19 Januarie 1941 in Kaapstad gebore. Sy is die enigste kind van 'n vlieënier van die Suid-Afrikaanse lugmag, Daniël Lourens Botha, en sy eggenote Phyllis Flitcroft. Na haar vader se oorlye het sy en haar moeder na Durban verhuis waar haar moeder se familie gewoon het.

Haar laerskooljare bring sy in Durban deur, eers aan die Oakford Priory en daarna die Gordon Road Primary School. Hierna gaan sy na die Loreto Convent in Pretoria en in 1958 matrikuleer sy aan die Pretoria High School for Girls. In 1959 studeer sy aan die Technikon in Pretoria.

Ann Walton begin haar beroepsloopbaan in 1960 toe sy vir dié jaar werksaam is by die Staatsbibliotheek in Pretoria. Haar hunkering na haar geboortestad lei haar na Kaapstad waar sy vanaf die begin

van 1961 by die Kaapse Provinsiale Biblioteekdiens werk. Vervolgens werk sy eers as ontwerper vir Kamber Clothing in Kaapstad en daarna vir Maskew Miller-Uitgewers. Tans is sy werksaam as vryskut-kunstenaar.

Intussen het Ann Walton by die Universiteit van Suid-Afrika ingeskryf vir die BA-graad in Beeldende Kuns wat sy dan ook in 1980 behaal. Tussen al haar vryskutwerk deur is sy tans besig met navorsing vir haar MA-graad in Beeldende Kuns.

Ann Walton se loopbaan as illustreerder het in 1974 begin toe sy 'n verhaal wat in *Fair Lady* gepubliseer is, geïllustreer het. Sedertdien het sy ook al meer as vyftig boeke geïllustreer. Die uitstaande illustrasies in Hester Heese se boek *Sy wat die soen op haar voorkop dra* wat in 1980 gepubliseer is, het haar die gesogte Katrine Harries-toekening in 1981 besorg. Daarvolgens kan sy vandag as een van die beste kinderboekillustreerders in Suid-Afrika beskou word. Hester Heese het in 1982 die Tienie Holloway-medalje vir hierdie boek ontvang.

Sy is op 13 Desember 1967 met Alan Walton te Somerset-Wes getroud. Die egpaar het drie seuns en woon in die skilderagtige Houtbaai, Kaapstad.

Die volgende boeke is onder andere deur Ann Walton geïllustreer:

- Heese, Hester. *Wat is daai — hê Pappa?* Kaapstad: Kinderpers, 1972.
- Linde, Freda. *Die kokkewiet en sy vrou.* Kaapstad: John Malherbe, 1977.
- Heese, Hester. *Sêra Madêra.* Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- Heese, Hester. *Sy wat die soen op haar voorkop dra.* Pretoria: Qualitas, 1980.
- Visser, T. *Versies vir jong menses.* Kaapstad: Human & Rousseau, 1980.
- Winckler, C.H. *Knakkie.* Kaapstad: John Malherbe, 1980.
- Winckler, C.H. *Knakkie die boodskapper.* Kaapstad: John Malherbe, 1980.
- Heese, Hester. *Kampatjerie is my liedjie.* Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Linde, Freda. *Vlug na sonnige oewer.* Pretoria: Qualitas, 1982.
- Linde, Freda. *Prinses van die park.* Pretoria: Qualitas, 1982.
- Winckler, C.H. *Knakkie en die vreemde spoor.* Kaapstad: John Malherbe, 1982.
- Koller, T. *Die gelukskind.* Pretoria: Daan Retief, 1983.
- Seed, J. *The shell.* Pretoria: Daan Retief, 1983.

Die skryfster Hester Heese en Ann Walton tydens die oorhandiging van die Katrine Harries-toekening aan Ann Walton saam met prof. Carl Lohann, Voorsitter van die Komitee vir Kinderboeke van SAIBI
(Foto: Die Burger)

- Heese, Hester. *Waarom is die reënboog krom*. Pretoria: Qualitas, 1983.
- Linde, Freda. *Die Keiserkroon*. Pretoria: Qualitas, 1984.
- Grobbelaar, P.W. *1 tot 12 — my telboek*. Pretoria: Daan Retief, 1984.
- Ramsbottom, M. *The magician's magic box*. Cape Town: John Malherbe, 1982.
- Potgieter, Ern . *Die parlement*. Pretoria: Qualitas, 1985.
- Seed, J. *The lost prince*. Pretoria: Daan Retief, 1985.
- Seed, J. *The disappearing rabbit*. Pretoria: Daan Retief, 1986.
- Muir, Karen. *Vegetable dyeing in South Africa*. Hout Bay: Weaverbird, 1986.
- Lawrence, M. *Well I never!* Pretoria: Daan Retief, 1987.
- Heese, H. *Wag hier vir my*. Oranjezicht: Feniks, 1988.

Bronne geraadpleeg

1. Ann Walton vir illustrasies bekroon. *SAIBI-Nuusbrief*, 1(10): 5; Oktober 1981.

□ Soene vir die sterre, kokkewiet en ... ma

Die prenteboek vertel van Karalie wat by die see woon, en wil wegvaar na 'n droom-eiland. Sy besluit om tien soene weg te gee voor sy vertrek: een vir die m rester — "hy wat so blinkoog maak teen die ylblou lig daar ver"; een vir die vroeë oggendwind "om hom ook bly te maak"; een "wind-op met die ooswind" vir die "kokkewiet op sy nes in die klimop teen die muur" ...

Die tiende soen gee Karalie vir haar "eie liewe ma; sy wat op haar voorkop die lekkerste soen sal dra."

Nou kan sy wegvaar — maar haar bestemming is 'n verrassing.

In haar jongste kleuterboek bereik Hester Heese se woordkuns 'n poetiese hoogtepunt. Die werk is nie net 'n bekoorlike fantasie nie, maar ook 'n storie waarin elke woord noukeurig vir die kleuter gekies is.

Ann Walton se illustrasies is kunswerke — ofskoon hulle uitstekende kleuterboek-tekeninge is. Die atmosfeer van die verhaal word volmaak

weergegee. Elke tekening is vir die kleuter interpreteerbaar vanuit sy eie ervaringswêreld.

Die gehalte van die volkleur-drukwerk het ek nog nooit gesien in 'n prenteboek wat in Suid-Afrika geproduseer is nie. 'n Pluimpie vir Qualitas!

Hester Heese het reeds 'n groot bydrae gelewer tot ons kinderliteratuur. Dié enkele boek is waarskynlik haar grootste.

(Ern  Potgieter, *Beeld*,
18 Maart 1981)

**5.7 Van Zyl, Jacobus
Adriaan Louw
(20 September 1957–)**

Adriaan van Zyl is op 20 September 1957 in Vredenburg gebore waar sy vader, mnr. A.H.P. van Zyl, ouditeur is. Adriaan en sy suster is die enigste kinders van die gesin.

Vanaf 1963 tot 1970 woon Adriaan van Zyl die Laerskool Vredenburg by. Sy hoërskooljare bring hy by die Hoërskool Vredenburg deur waar hy aan die einde van 1975 matrikuleer. Hierna gaan hy na die Universiteit van Stellenbosch waar hy die graad BA(Ed) in Beeldende Kuns in 1979 verwerf. Hy sit sy studies daar voort en behaal die Honneurs BA(Ed)-graad in Beeldende Kuns in die daaropvolgende jaar. Die voltooiing van sy verpligte militêre diens is die volgende op sy agenda. Sedert die voltooiing hiervan in Junie 1984 wy Adriaan hom voltyds aan skilderwerk.

Sy loopbaan as illustreerder is baie beperk deurdat hy nog slegs een boek geïllustreer het. Volgens hom konsentreer hy eintlik op skilderwerke en het hy die projek slegs aangepak omdat dr. Lydia Snyman hom oortuig het dat hy dit wel sal kan doen. Dat die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese hom in 1983 aangewys het as die wenner van die Katrine Harries-toekenning vir Kinderboekillustrasies is 'n duidelike bewys dat hy dit inderdaad kon doen. Die bekroning was gedoen vir sy illustrasies in *Kobus het 'n blom* deur Hester Heese. Dat die bekroning gedoen is vir sy eerste illustrasies spreek van die talent waaroor hy beskik. Dit is jammer dat so 'n jong en begaafde kunstenaar geen verdere illustrasies vir kinderboeke tot dusver gedoen het nie.

As skilder neem Adriaan van Zyl sedert 1977 gereeld deel aan groeptoonstellings in onder andere Durban, Kaapstad, Bellville en Johannesburg. Sedert 1984 is sy werke ook gereeld te sien by die Gerard Read Gallery in Rosebank, Johannesburg.

Adriaan van Zyl is nog ongetroud en woon by sy ouers in Vredenburg.

Sy bekroonde illustrasies het verskyn in:

Heese, Hester. *Kobus het 'n blom*. Pretoria: Qualitas, 1982.

Bronne geraadpleeg

Prestige toekenning vir illustrasies. *SAIBI-Nuusbrief*, 3(10): 12; Oktober 1983.

□ 'n Jong kunstenaar, Adriaan van Zyl, het met die eerste boek wat hy geïllustreer het, verlede jaar die Katrine Harries-toekening gewen. Hy was verantwoordelik vir die illustrasies van Hester Heese se boek *Kobus het 'n blom*, uitgegee deur Qualitas.

Die motivering vir die toekening lui as volg: "Dit gebeur selde dat 'n kunstenaar met 'n nuwe benadering kom wat so onmiddellik tref soos hier. Adriaan van Zyl se meesterlike illustrasies in hierdie bekoorlike verhaal is voorbeelde van 'n relatief nuwe kunsrigting, die super-realisme, wat te rugryp na die 17e eeu — o.a. na Vermeer en sy tydgenote. Verskeie aspekte val onmiddellik op: voortrefflike tegniek, 'n verbeeldingryke en stemmingsvolle uitbeelding van die verhaal met 'n verdere uitbouing van die hoofkarakter se persoonlikheid en sy verhouding met sy omgewing om hom, die vernuftige wyse waarop perspektiefprobleme oorkom is, die wyse waarop die boek as 'n eenheid gekonsipieer is en die manier waarop 'n verdere verbeeldingsdimensie gesuggereer word. Deur die baie subtiële kleurgebruik en aanwending van skaduering verkry die kunstenaar 'n atmosfeer wat spreek. Die uiters geslaagde komposisie en afwisseling in toon verleen aan hierdie illustrasies 'n frisse oorspronklikheid."

Hy het tydens die (1983) jaarkonferensie van die SA Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese in Bloemfontein die prys in ontvangs geneem. Die Katrine Harries-medalje is aan hom oorhandig deur prof. Carl Lohann, voorsitter van die Komitee vir Kinderboeke, wat die beoordeling waargeneem het.

"Met hierdie illustrasies betree die illustrasiekuns in Suid-Afrika 'n nuwe fase.

Die suiwer en professionele hantering deur die kunstenaar van die boeiende tema van die verhaal wat deur die skryfster op haar kenmerkend-sensitiewe wyse vergestalt is, bring mee dat die teks en die illustrasies 'n byna volmaakte eenheid vorm.

Die hidrae van die uitgewer, in die vorm van die uitstekende fisiese versorging van die boek, is eweneens uitmuntend. *Kobus het 'n blom* is 'n baie goeie voorbeeld van die spanoptrede van skryfster, illustreerder en uitgewer om 'n kinderboek daar te stel wat in enige land ter wêreld as van die hoogste gehalte beskou sal kan word."

(Ilse Ahrends, *Die Kaapse Bibliotekaris*, Februarie 1984)

□ Hierdie kleuterboek openbaar die soberheid van mededeling en die fyn, stemmingsvolle hantering van stof van die skryfster se beste werke.

Die verhaal, as 'n mens dit 'n verhaal kan noem, is baie eenvoudig en enkellynig. Twee ruimtes word betrek en skep teenstelling: plaas teenoor see, elkedagse werklikheid teenoor 'n seevakansie. Daar is egter ook sterk bindinge: by die see verlang Kobus na sy blom en vind iets daarvan terug in die geel van 'n sambreel en van "sonspatsels" (die bladsye is ongenommer). Die werkie eindig as Kobus en sy ouers terugkeer na die eerste ruimte, en nou vind hy weer 'n suidissel wat hom omgekeerd aan "'n spatsel van die son" herinner.

Sober en tog boeiend word die stadia van die suidissel in die fokus gehou, totdat die enkele blom van die begin verrassend aanleiding gee tot 'n "hele kamp vol" suidissels. Met die vreugdevolle ontdekking eindig die verhaal.

Kobus as enigste karakter word baie strak en ongenueanseerd geteken. Hy voel intens besitlik teenoor dinge wat hy as sy eiendom beskou: sy blom, sy kano en sy koeie. Maar dis die blom waarvan hy hom heg: hy groet die suidissel soggens en saans, kyk hoe sy blare verdwyn en is byna te bang om asem te haal by die saadjies. Hy dink terug aan sy blom as hy by die see is, verlang na hom en, as hy tuis die hele weiland vol suidissels aantref, heg hy hom weer aan één: "Dié blom by die hek is die mooiste." Die blom word ook weer plegtig gegroet.

Altyd is Kobus alleen — sy ma en pa word net genoem as dit onvermydelik is, omdat hy saam met hulle see toe gaan en terugkeer, maar verder speel

hy op sy eie of versorg "sy" koeie. Juis omdat hy so 'n alleenkind is, oortuig sy gehegtheid aan 'n blom.

Terwyl die suidissel self deurgaans objektief beskryf word as blom, kom daar 'n bietjie personifikasie by die verwysing ná 'n uil en 'n vark. Maar dis veral die wind wat personifiserend geteken word: eers steur hy hom nie aan die saad nie, later steek hy die saad tussen die wilgertakke weg en wieg die bome. Só word sy stemmingvolle rol benadruk; 'n kleuter sal dit doodnatuurlik vind.

'n Volwasse verteller bly deur die verhaal aan die woord. Hier en daar word wel oorgeskakel na Kobus se eie gevoelens, maar slegs dan word *vertel* hoe hy verlang, soos verder ook wat hy doen, eerder as dat gebeeld word. Dit gaan nie daarom

dat 'n kleuter hom met Kobus kan identifiseer nie — dis net 'n idee wat stilweg gestalte kry aan die hand van 'n seun se ervarings.

Illustrasies deur Adriaan van Zyl, wat veel meer plek beslaan as die teks, is vir my gevoel té strak om tot die jong kind te spreek. Die ernstige donkerkopseun (wat altyd dieselfde klere dra behalwe as hy 'n swembroek aan het, en 'n trui in die winter) lyk heeltemal te groot om 'n kleuter te wees.

Veral die jong kind wat gevoelig is vir stemming kan plesier vind in die boek — maar selfs hy sal 'n sterker storie-element en 'mooi prente' mis.

(Elsabé Steenberg,
Ongepubliseer)

5.8 Bothma, Alida Susanna (31 Januarie 1953 —)

Alida Bothma is op 31 Januarie 1953 in Pretoria gebore as die jongste van 'n gesin van drie dogters. Haar vader, mnr. A.J. van der Merwe, was destyds Adjunk-sekretaris van die Departement van Gemeenskapsbou. Hy is oorlede toe Alida slegs tien jaar oud was.

Vanaf 1959 tot 1965 is Alida 'n leerling aan die Laerskool Pretoria-Oos. Hierna gaan sy na die Afrikaanse Hoër Meisieskool, Pretoria waar sy in 1970 matrikuleer. Dit was veral gedurende haar hoërskooljare dat haar kunstantalent ontluik het. Met 'n ma wat self baie kuns in haar gehad het en haar oudste suster, Bernice, as haar kunsonderwyseres op hoërskool, kon Alida dikwels saam met haar suster tot laat in die nag sit en skilder. Dit was dan ook juis Bernice wat haar baie geïnspireer het. Vandag het Alida hoë waardering vir haar moeder wat haar baie maal laat aanpas het by haar en haar suster se verfgiere. Alida skryf self verder: "Iets waaroor ek baie jammer is, is oor 'n kans wat ek laat verbygaan het. My ma was bereid om my oorsee te laat studeer, maar hulle sê mos die liefde is blind! — en ongelukkig het ek die geleentheid laat verbygaan omdat ek verlief was en nie wou weggaan nie! Nou is ek baie jammer daarvoor, want so 'n geleentheid sal nooit weer moontlik wees nie."

(Foto: Beeld)

In 1971 studeer sy aan die Kunsskool van die Technikon, Pretoria en in 1972 en 1973 aan die Technikon, Kaapstad, waar sy haar driejaarkursus in Grafiese Kuns voltooi. Vir die volgende ongeveer drie jaar werk sy by 'n advertensie-agentskap in Kaapstad as illustreerder. Heelwat van haar werk vind neerslag in onder andere brosjures en advertensies.

In 1976 tree sy in die huwelik met Stephan Bothma wat, net soos sy bekende vader Paul Bothma, aan die SAUK verbonde is. Vir 'n jaar lank toer die egpaar oorsee, hoofsaaklik in Suid-Amerika waar sy heelwat van die Suid-Amerikaanse Indiane skets en skilder.

Na hul terugkeer in 1977 doen sy vryskutwerk, eers vir 'n kort rukkie in Kaapstad en dan in 1978 en 1979 in Johannesburg, hoofsaaklik vir advertensie maatskappye. Vanaf 1980 bevind die Bothmas hulle in Port Elizabeth waar Alida haar veral op kinderboekillustrasies begin toespits het.

Om haar illustrasies vir haarself interessant te hou en ook om haar boeke nie 'n eentonige voorkoms te gee nie, probeer sy om haar media vir die illustrasies soveel as moontlik te wissel. Naas die illustreer van boeke, skilder sy ook graag. Van haar waterwerfwerk is al in 1979 in Duitsland op 'n internasionale waterverftentoonstelling uitgestal. In 1976 het sy haar eerste kinderboek, *Wat maak jy, Hektor?* deur Rona Rupert, geïllustreer. Tot dusver het sy al meer as vyftig kinderboeke asook meer as twintig boekomslae geïllustreer.

Haar illustrasies het vroeg reeds die aandag getrek. Haar illustrasies in *Luister Lefa* en *Die aarbeimense* is dan ook tydens die beoordeling van boeke vir die toekenning van die Katrine Harries-toekenning eervol vermeld. In 1985 is die Katrine Harries-toekenning aan haar toegeken op grond van haar illustrasies in *Al Everest se voëls* deur Rona Rupert en *Die aarde moet vry wees* deur Pieter W. Grobbelaar. Seker haar omvangrykste en belangrikste projek tot nou toe, was die 140 illustrasies wat sy vir die pragpublikasie *Goue lint, my storie begint*, gemaak het. Sowat 103 van haar oorspronklike illustrasies vir die boek is in Kaapstad uitgestal.

Tussen die opvoeding van haar drie dogters deur gaan Alida Bothma as begaafde kunstenaars voort met die beoefening van haar kunstant. Die volgende boeke is onder andere deur haar geïllustreer:

- Rupert, R. *Wat maak jy, Hektor?* Kaapstad: Tafelberg, 1976.
- Rupert, R. *Luister Lefa*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1976.
- Marais, E. *Piet van snaar*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1977.
- Opperman, M. *Die kraaie en die ryk kaptein*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1977.
- Heese, H. *Frans se vyf dae in Desember*. Kaapstad: Tafelberg, 1977.
- Rupert, R. *Wegloopwinter*. Kaapstad: Tafelberg, 1978.
- Messerschmidt, S. *Skoentjies en klompies*. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- My eie seestorieboek*, saamgestel deur Eric Stander. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- Van Schalkwyk, N. *Die geheim van die bergvolk*. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- Haggard, R. *Allan Quatermain*, oortel deur B. Ferreira. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- Spyri, J. *Heidi die huppelkind*, oortel deur Tannie Susan. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- Twain, M. *Huckleberry Finn*, oortel deur B. Ferreira. Pretoria: Daan Retief, 1978.
- Martin, E. *Moriti*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Koller, T. *Vasie se nag*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Blignaut, T. *'n Sussie vir Sindie*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Kotzé, S. *Die wonderwiegie*. Pretoria: Daan Retief, 1979.

- Van den Heever, E. *Die ABC vir die kleinspan*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Koller, T. *Flenters*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Misheiker, B. *Die sirkus kry 'n nuwe nar*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1979.
- Messerschmidt, E. *Sprokies oor towerwoorde*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Opperman, E. *Jasper Bobbejaan word boer*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Rupert, R. *Woorde is soos wors*. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- Rupert, R. Kiewiedoe en pypkaneel, in *Storiehuis, woordpaleis*. Kaapstad: Tafelberg, 1979.
- Rupert, R. *Die aarbeimense*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1980.
- Sadie, J. *Die swart duikboot*. Pretoria: Daan Retief, 1980.
- Kotzé, S. *Die silwer beker*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Van den Heever, E. *Die windkinders*. Pretoria: Daan Retief, 1979.
- Kotzé, S. *Die hoogmoedige volstruis*. Pretoria: Daan Retief, 1980.
- Opperman, E. *Gomtriëna se bruilof*. Pretoria: Daan Retief, 1980.
- Ras, J. *Giep Grootpoot*. Pretoria: Daan Retief, 1980.
- Rupert, R. *Dis myne*. Pretoria: Qualitas, 1981.
- Van der Merwe, E. *Kinderverse in gerwe*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1981.
- Rupert, R. *Tweede verslag van 'n buitengewone ontmoeting*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Raimondo, J. *Die drakeblom*. Pretoria: Daan Retief, 1981.
- Botha, D. *Die uil in die pad*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Rupert, R. *Te rooi vir woorde*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1982.
- Geldenhuis, J. *Die reëndruppels*. Pretoria: Daan Retief, 1982.
- Steenberg, E. *Simonetta en die spinnekop*. Kaapstad: Tafelberg, 1982.
- Rupert, R. *Runaway winter*. Cape Town: Tafelberg, 1982.
- Hugo, H. *Rolfie se robot*. Roodepoort: CUM, 1982.
- Symington, H. *As die wind daaroor gaan*. Pretoria: J.P. van der Walt, 1982.
- Visser, A.J.J. *Die harlekyn verskyn*. Kaapstad: Tafelberg, 1982.
- Bouwer, A. *Vlieg, swaeltjie, vlieg ver*. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Rupert, R. *Wat wil jy maak as jy weet?* Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Grobbelaar, P.W. *Mannie Aap*. Pretoria: Daan Retief, 1983.
- Grobbelaar, P.W. *A is akker: ABC-boek*. Pretoria: Daan Retief, 1983.
- Deetlefs, R. *Een droomboom*. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Grobbelaar, P.W. *Die aarde moet vry wees*. Pretoria: Daan Retief, 1984.
- Sacks, M. *Themba gaan sy vader haal*, vertaal deur A. Jonker. Kaapstad: Human & Rousseau, 1984.
- Goue lint, my storie begint*, byeengebring deur L. Rode. Kaapstad: Tafelberg, 1985.
- Linde, F. *Mevrou Hesseltein se duiwe*. Kaapstad: Tafelberg, 1985.
- Steenberg, E. *Eendag die blou voël*. Kaapstad: HAUM, 1985.

Storytime, compiled by Jay Heale. Cape Town: Tafelberg, 1986.

Grobelaar, P.W. *Doer in Dierlandy*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1986.

Rupert, R. *Nou wil almal sien*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1987.

Rupert, R. *En wat van my?* Kaapstad: Tafelberg, 1987.

Koller, T. *Frankie's night*. Pretoria: Daan Retief, 1987.

Kotze, G. *Die kalbasdraertjie*. Kaapstad: Tafelberg, 1987.

Koller, T. *Rags*. Pretoria: Daan Retief, 1988.

Heese, H. *Ons twee ek en jy*. Kaapstad: Dias, 1988.

Steenberg, E. *Masilo en die monster*. Pretoria: Van Schaik, 1988.

Lambrechts, M. *Mientjie se offer*. Kaapstad: Tafelberg, 1988.

Goue fluit, my storie is uit: verhale, verse en raaisels, byeengebring deur Linda Rode. Kaapstad: Tafelberg, 1988.

Scannell, J. *Spreuke van Langenhoven*. Kaapstad: Tafelberg, 1988.

Bronne geraadpleeg

1. Ellis, Zirkëa. Die kinderbibliotekaris: Alida Bothma. *Die Kaapse Bibliotekaris*, Mei 1986, p. 15–16.
2. Potgieter, Alida. Illustreerders van Afrikaanse kinderboeke. *Die Kaapse Bibliotekaris*, Augustus 1981, p. 3–6.
3. Suid-Afrikaanse kinderboekillustreerders. *Skoolmediasentrum*, 17(2): 7–8; Desember 1985.

Die aarde moet vry wees

Nuwe jeugverhale uit eie bodem

Die boekie vir kleuters of jong lesers is aantreklik uitgegee, met gehaltetekeninge deur die bekende illustreerder Alida Bothma. Werklike koerantknipsels word gebruik om rommel voor te stel en dit maak 'n effektiewe indruk — maar moet daar ook koerante wees by die vragmotors met stootskrapers wat juis die rommel gaan verwyder?

Die lettertipe is ietwat klein vir baie jong lesertjies.

Wat die storie betref: ja, 'n storie kan dit skaars

genoem word. Daar is lekker woordspel met mors, jors, lui en lak en 'n kinderleser sal seker onder die indruk kom van die verwoestende gevolge van

rommelstrooi — selfs die dreigende slot dien tot waarskuwing.

Maar die feit dat die geheel eintlik maar gaan om 'n kwalik bedekte preek, verminder die waarde. Hoeveel meer kry dr. Seuss reg met *Die lora's*, waar besoedeling in heerlike fantasiegedaante 'n rol speel!

In die boekie waarom dit hier gaan, is weliswaar ook fantasie, maar dit word opsetlik en byna blant ingespan om 'n suiwerende doel te dien.

Die titel self, en woorde soos *ontkom*, *provinsiale verkeersmag*, *beleërde stad*, *nouwe ontcoming*, wys onontkombaar op die waarskuwende volwasse verteller wat deurgaans aan die woord is.

(Elsabé Steenberg, *Beeld*,
22 Oktober 1984)

□ *Die aarde moet vry wees*

'n Opstapelende kinderverhaal oor besoedeling

Die aarde moet vry wees van Pieter W. Grobbelaar is nie net die verhaal van die eenmalige besoedelingsprobleem van die dorpie Walhal nie — dis die verhaal van besoedeling vanaf die vroegste tye tot vandag. Die kleiner leser sal die oppervlakverhaal heeltemal bevredigend vind, maar vir die sensitiewe groter kind is hier heelwat te ontdek onder die oppervlak.

Op eerste sig kom die titel ietwat verhuld voor. Dis eers na die lees van die hele teks dat die titel agterhaalbaar is: die aarde moet vry wees van rommel, anders versmoor en sterf dit mettertyd.

In hierdie verhaal word vertel van die dorpsgemeenskap van Walhal wat so argeloos rommel gestrooi het dat hulle uiteindelik begrawe is daaronder. Hulle nood word deur Tokkie, 'n bokwagtertjie, besef en hy bring die noodberig aan die mense van die naburige vallei, wat dan die Walhalls en die aarde onder hulle met stootskrapers onder die rommel uit bevry. Wanneer hulle bevry word, verhuis die Walhalls na alle moontlike windrigtings en word so deel van die wêreldgemeenskap, waar hulle maar weer van vooraf begin mors. 'n Goeie oppervlakverhaal dus, maar ook 'n verhaal met 'n dieptestruktuur.

Tog is daar ook in sekere opsigte minder diepte as wat verwag sou word. So 'n geval is die karakterisering van Tokkie, wat as held met wie die kinderleser kan identifiseer, figureer. Alhoewel hy die held is, is sy rol in die verhaal betreklik klein. Slegs by twee geleenthede tree hy die verhaalgerebente binne: wanneer hy as bokwagtertjie bo-op 'n berg sit en sien hoe erg dit daaronder in die dal gaan (hy herinner hier nogal aan die Griekse gode wat vanaf die berg Olimpos kyk) en die tweede keer wanneer hy in die naburige vallei gaan vertel van die letterlike en figuurlike gemors waarin die mense van Walhal verkeer. Omdat Tokkie so selde in die verhaal ter sprake kom, is ook die kinderleser se geleenthede vir identifikasie beperk; kinders sal waarskynlik nie identifiseer met volwassenes soos die burgemeester of kommandant Boem nie. Al sou dit dan nie die doel wees om diepte of dimensie aan die karakter van Tokkie te gee nie, is hy nogtans funksioneel in die opsig dat hy tipe is van die kindersheld. Hoewel hy as kind nie in 'n posisie is om 'n krisis van hierdie omvang op te los nie, is hy tog 'n baie belangrike skakel tussen diegene wat in nood verkeer en diegene wat hulle tot hulp kom. Dis juis deur Tokkie se optrede dat die reddingsaksie in beweging kom en momentum kry. Al is Tokkie dan slegs 'n tipe, kan die kinderleser hom steeds identifiseer met die belangrike rol wat 'n kind kan speel in krisissituasies — in die geval van hierdie verhaal die sleutelrol van Tokkie in die reddingsaksie.

Die belangrikste medekarakters is die inwoners van Walhal wie se luiheid en morsigheid die spil is waarom alles draai. Veral die naamgewing van die gesin Mors-Jors beklemtoon hulle oorheersende eienskappe: Pa Lui-Lak-Mors-Jors, Ma Lui-Lak-Mors-Jors, Sus Lui-Lak-Mors-Jors, en Boet Lui-Lak-Mors-Jors. Die draers van die saamgestelde van Lui-Lak-Mors-Jors was "die ergste van almal" (p. 4), want inwoners van Walhal met dié van was "die luiste lakke en die morsigste jorse wat 'n mens kan kry" (p. 4). Verder sal die verhaal die kinderleser ook insig gee in die samestelling van verskillende samelewingsverbande, alhoewel die Wydsaaikorporasie en die KOREWAMO (Komitee vir die Redding van Walhal in die Moepeldal) seker nie onder die benaminge in die reële werklikheid bekend sal staan nie. Belangrike figure in die sa-

melewing wat hier ter sprake kom is die burge-meester, die provinsiale verkeershoof, die kommandant en die president.

Daar is ook terloopse kritiek op die samelewing wat ten alle koste toesprake gelewer wil hê by alle denkbare geleenthede — wanneer die president self kom om die reddingsaksie met 'n paar gepaste woorde te bemoedig en hy dan ontdek dat hy sy bril by die huis vergeet het, is dit vir almal om't ewe of hy sy toespraak lewer al dan nie. Verdere geïmpliseerde kritiek is dat die luiheid en argeeloosheid van enkelinge nie net die dorpsgemeenskap direk om hulle raak nie, maar selfs naburige dorpe en uiteindelik die hele wêreldgemeenskap, omdat sulke mense maar altyd en oral mors en so veroorsaak dat die aarde langamerhand sterf.

Aan die woord is 'n alwetende verteller wat met olimpiese uitsig fokaliseer. Hierby sluit die karakterisering van Tokkie in 'n mate aan. Soos wat die "alwetende" Griekse gode vanaf die berg Olimpos alles kan waarneem wat op die aarde gebeur, so is Tokkie ook fokaliseerder van die geleidelike verslegting van toestande in die dal. Sy uitsig op die dal lei tot insig in die implikasies van die gevaar en daadwerklike optrede. Omdat Tokkie egter so min in die verhaal figureer, het dit ook implikasies vir die perspektief waarvanuit die verhaal vertel word: daar is 'n afstandelike tussen die kinderleser en Tokkie (en die positiewe waardes wat hy verteenwoordig), omdat die verhaal nie konsekwent vanuit die kind (dit wil sê ook Tokkie met wie die kinderleser wil identifiseer) se belewing gefokaliseer word nie.

Wat die ruimtelike situering betref verwys Walhal, die "klein-klein dorpie" in die Moepeldal na Walhalla in die Noorse mitologie. Die betrek van die pleknaam "Moepeldal" gee die verhaal onmiddellik 'n agtergrond wat tyd en ruimte sedert die dagbreek van die tyd tot vandag van die heel noordelike 'n mitologiese Skandinawië tot die teenswoordige Suid-Afrika oorspan. Die verwysing na Walhal reeds in die tweede sin van die verhaal is vernuftig in die opsig dat dit 'n mitologiese verwysing is na die oerbegin van die mensdom wat maar van altyd af geneig was om die aarde te besoedel.

As gevolg van die baie verteltyd wat bestee word aan die geleidelike ontwikkeling van die besoedelingsprobleem, is daar 'n ietwat trae verhaalgang.

Dit sluit egter funksioneel goed aan by die geleidelike oploop van die spanning tot by die krisis waarin die Walhalls hulleself onder die rommel begrawe het en alles onder die rommel ook dood is. Ongeveer net soveel verteltyd word bestee aan die oplos van die krisis deur die optrede van die naburige vallei se reddingspanne wat die Walhalls onder die rommel uit bevry. Die verhaalgang vorder veral besonder moeisam vanwaar die optog georganiseer en gemobiliseer moet word tot waar die uiteindelige daadwerklike opruiming begin. 'n Ietwat lang verteltyd dus vanaf die krisis tot die hoogtepunt, maar binne die struktuur van hierdie verhaal heeltemal geregverdig, omdat dit aansluit by die idee dat dit 'n geweldige groot organisasie verg om 'n probleem op te los wat anders as gevolg van 'n argelose houding laat ontwikkel het.

Die oorheersende indruk met betrekking tot die taalgebruik is die opstapelende effek wat bereik word deur middel van herhalings, figuurlike taalgebruik, polisindeton, hiperbool en alliterasie. Dit is 'n verhaal van opstapeling, versameling en vermenigvuldiging van betekenislae, tydsverwysings na verlede, hede en toekoms, 'n hele skare karakters, 'n reuse optog voertuie en die opstapeling van getallereekse wat meestal geen logiese verband met mekaar toon nie. Alles met betrekking tot die opstapelende taal en styl is dus parallel met die inhoud van die verhaal: die inwoners van Walhal mors en mors ook laag op laag. Betreffende herhaling as stylmiddel wat bydra tot die opstapelende effek is daar die geslaagde woordspel en ontginning van verskeie kombinasieoortikthede van "luie lak" en "morsjors" - woorde wat aangenaam is op die oor van die kinderleser. 'n Ander voorbeeld van veelvuldige herhaling is die volgende: "en die Lui-Lak-Mors-Jorse mors en mors en mors" (p. 19). Die herhaling dra ook by tot die hiperboliese effek: "Hulle sak weg in die riwe en riwe gemors" (p. 22). Tot in die heel laaste sin van die verhaal word herhaling as vermenigvuldigingstegniek deurgevoer: "En die aarde sterf bietjies-bietjies. Bietjies-bietjies sterf die aarde elke dag" (p. 40). Daar is vele voorbeelde van opstapeling van klanke, onder andere wanneer die boodskappers op hulle motorfiets met 'n "gedonder en gedreun" wegtrek en dit opgevolg word met

die "gebrul en gebeef" van die stootskrapers wat aangeskakel word (p. 30).

Een van die winste van die verhaal is dat die aanvanklike onordelike opstapeling van getalreëke wat nie logiese verband toon nie, wel ordelik in gelid kom ten opsigte van sowel eenderse getalle as tipografie tydens operasie skoonmaak. In ander gevalle funksioneer die tipografie weer as uitheffingstegniek:

Bottels en blikke en plastiëksakke.
Ysters en ou buitebande en stukke karton (p. 40).

Bostaande tipografiese uitheffing word dan verder beklemtoon maar ook afgewissel met die polisindetiese herhaling van "en":

Koerante en stompies en spuitkannetjies en koel-drinkdoppies en uitgediende motorvoertuie en teerkonkas en stukke boupuin, en alles wat mens kan bedink (p. 40).

Die belangrikste gelyklopende motiewe is dié van die gevarieerde herhalings van "Lui-Lak-Mors-Jors" en die in geringer mate herhaalde titelwoorde (p. 12 en p. 40).

Alle verhaalgewewe dra dus by tot die vermenigvuldigende, byna oorweldigende indruk wat die geheel skep. Die taalgebruik is treffend omdat dit aansluit by die verswelgende en versmorende resultaat van 'n steeds groeiende rommelprobleem. En dis waarskynlik juis dit wat die verhaaltitel uiteindelik beteken: die aarde moet vry wees van die rommel wat dit wil verswelg en uiteindelik sal laat sterf.

Die eerste indruk wat die illustrasies skep is dat dit argelose sameflansings is. Ook kinderlesers sal kan insien dat die illustrasies daarom goed by die teks pas; net soos wat rommelstrooiers argeloos papiere, blikke, plastiëkbottels en wat nie alles nie, laat rondlê, so is die illustrasies ook 'n uitstekende voorbeeld van 'n skynbaar argelose collagetegniek. Die "saamgeflansdheid" en oor- en byme-kaargeplakte indruk wat die illustrasies skep, is 'n met die verhaal parallelle uitbeelding van die slordigheid van die inwoners van Walhal. Die illustrasies is 'n samestelling van onder andere tekeninge met bordkryt en kleuroplood en veral die plak van stukkie geskeurde (nié gesnipperde) koe-

rant. Met die verloop van die verhaal neem die koerantskeursels steeds 'n groter deel van die illustrasies in, sodat dit op dié wyse die teks, waarin die besoedelingsprobleem ook steeds groter word, beklemtoon. Dié "smerige" illustrasies van Alida Bothma bevestig nie net die verhaal nie; bladsy vir bladsy intensiveer dit die toenemende bedreiging van die verswelgende rommel.

Behalwe vir vae herkenning van vertaalde kinderverhale met dieselfde tema en dieselfde woordspelings as in hierdie verhaal, is hier 'n betreklik duidelike herinnering aan die prosawerk van Etienne Leroux, een van die sterkste eksponente van die collagetegniek in die literatuur. Ooreenkomste met die werk van Leroux is onder andere die volgende: die ruimtelike situering (Walhal) in hierdie verhaal en Walhalla in *18-44*; die grootskaalse organisering van stootskrapers en ander voertuie in hierdie verhaal en die groot logistieke organisasie in *Magersfontein, o Magersfontein* — in albei gevalle eindig dit in 'n reuse optog; die elemente van destruksie in hierdie verhaal wat veroorsaak is deur rommelstrooi en die destruksie en chaos in byvoorbeeld *Ons Hymie* veroorsaak deur 'n aardbewing; die satiriese vertelhouding in die kinderverhaal veral tydens operasie opruim en byna deurgaans in die werk van Leroux; die collagetegniek in die kinderverhaal in die teks (ooreenprojektering van verskillende ruimtes en verskillende tye) asook in die illustrasies en die collagetegniek soos in *Magersfontein, o Magersfontein*. Die ooreenkomste berus nie soos die Leroux-prosa op Jung se dieptepsigologie nie; dit kom voor asof dit eerder die geval is dat hierdie kinderverhaal ooreenkom met konkrete grepe uit die romans van Leroux.

Uiteindelik is die tema duidelik (alhoewel die didaktiese inslag daarvan betreklik verhuil is): as die mensdom aanhou rommel strooi, sal die aarde mettertyd doodgaan. Verder word ook geimpliseer dat al kan 'n kind dikwels self nie groot take verrig nie, kan hy 'n sleutelrol speel in die bevryding van die aarde van rommel. Die verhaal wil dus nie "gelukkig" eindig nie; dit het 'n appèlstruktuur wat die leser teen die einde oproep om 'n positiewe bydrae te lewer om te verhoed dat die aarde onder die rommel begrawe word en sterf.

Kinders sal hierdie verhaal en sy illustrasies nie

"mooi" vind nie — en juis daarom sal die verhaal in sy doel slaag: dit wil uitbeeld dat rommelstrooi en die uiteinde daarvan allermens "mooi" is. Heeltemal tereg eindig die verhaal op 'n ietwat ontstellende toon: "Bietjies-bietjies sterf die aarde elke dag" (p. 40).

(Betsie van der Westhuizen,
Ongepubliseer)

□ *Al Everest se voëls*

Jeugverhaal met diepte

Everest, die tweede jongste van vier kinders, is swaksiende. Maar sy ma sê hy is genoem na die hoogste berg in die wêreld omdat sy wêet hy sal nog 'n groot man word. Hy is ook kleurblind en kan net geel en blou sien. Toe gee sy oom vir hom 'n blou budjie present en meteens kan hy 'n voël ook sien, deur sy oë teenaan die kou te druk, en kan hy ook aan hom vat en hom voel.

Die budjie ontsnap egter en sy ma laat koop vir hom 'n ander een. Dié is egter groen en Everest het geen erg aan hom nie. Met groot insig en liefde draai sy sussie stokkies om die budjie om te ruil vir 'n lieflike heldergeel voëltjie, 'n spatseltjie son in Everest se grys wêreld.

As die kat egter die voëltjie vang en opvreet, leer Everest 'n groot waarheid: wat jy in jou hart het, kan nie van jou weggeneem word nie.

Die verhaal het baie diepte; die innige en hegte gesinsverhouding, die deernis van die familie vir dié gestremde kind kom subtiel na vore deur dialoog en gestaltingewing.

Vir die leser wat dieper kyk, word die voëls simbool van geluk. Solank die mens, die armsalig swaksiende en swakbegrypende mens, dit uitwendig wil ervaar, ontglip dit ons grypende hande, maar as ons eers besef dat dit binne ons lê, besit ons dit.

Die illustrasies verdien besondere vermelding. Alida Bothma maak gebruik van papier-collage-tegniek en skep illustrasies wat die gees en bedoeling van die verhaal uitmuntend weergee. Die dowe, vae figure soos waargeneem deur die swak oë van die seun, is grys en vaagomlynd. Maar lig en

helder die blou en geel voëltjies, die vrolike gesiggie van sy liefste sussie, die helder hoop van die glinsterende son.

(EV, *Die Volksblad*,
20 Oktober 1984)

□ *Al Everest se voëls*

Soos in baie van haar kinderboeke, kies Rona Rupert hier ook Bruinmense as karakters. Dit word nooit eksplisiet gesê nie — die laaste jare word die woorde Bruin en Swart angsvallig vermy, soms tot 'n punt van belaglikheid — maar die omstandighede van die gesin, hulle doen en late en omgewing dui daarop. Ook die kinders se name — Viktoria, Elbert, Born-Lady en Everest — is eerder tekenend van Bruinmense se voorliefdes as dié van Blankes.

Everest, die agtjarige hoofkarakter, word gekenmerk deur sy bysiendheid. Hy kyk "met sy ore en sy neus en sy hande" na dinge soos eers deur die verteller meegedeel maar dan deur Everest se optrede oortuigend gebeeld word. Sy liefde vir die budjie wat sy oom vir hom koop, is nie 'n primêre of groeiende geesdrif nie; hy soek na enigiets wat net aan hom kan behoort en waarvan hy die kleur kan onderskei.

Die budjies self word nie lewendig en sterk kenmerkend geteken nie, daarom voel die lesertjie ook nie baie betrokke by elk se verdwyning deur wegvlieg, terugruil en katvangs nie. Dis veelseggend dat die bloue wat eerste gekoop word en die gele wat deur Born-Lady aangedra word, respektieflik deur 'n ongeluk ontvlug en geëet word. Die middelste voëltjie, 'n groene, word nooit aanvaar nie omdat Everest groen-rooi-kleurblind is en hy dus geen vreugde het van sy kleur nie.

Van Everest weet die jong leser nie veel nie. Hy ondergaan dit wat gebeur meestal passief; selfs die dieper insig van die slot — dat iets moois voortbestaan in die herinnering — word deur Born-Lady vir hom uitgespel. In *Vlieg, swaeltjie, vlieg ver* van Alba Boucher is dit ook 'n ander karakter, Oupa-Nelie, wat verduidelik dat mens niks verloor wat hy liefhet nie: " 'n iets wat in jou hart kom lê het, net een maal dwars in jou hart kom lê het, daardie

iets bly maar daar, dis nou gesweer." Dis meer aanvaarbaar dat 'n wyse ouer persoon so iets sal sê as 'n jong kind. En daarby bly dit ook nie: Faantjie reageer daarop, bring self die laaste stukkie insig as hy roep dat die swaels "tog gou weer terug" moet kom. Die reikwydte van dié verhaaltjie word veel groter. In *Al Everest se voëls* kom Everest glad nie weer in die slot aan die beurt met praat of handel nie, sodat die boekie nie wesenlik met hóm in die middelpunt eindig nie.

Medekarakters is taamlik vaag. Die boetie Elbert is altyd gaaf en vriendelik teenoor Everest; Viktoria word darem een keer tot jaloesie opgewek as Everest weer 'n budjie kry en sy sê: "party mense is darem baie gelukkig ..." Met Born-Lady het Everest 'n mooi verhouding en hy doen alles

wat sy vra omdat sy vir hom gunste doen. Dit voel darem alles te maklik en onmoontlik: dat kinders so sonder konflik kan lewe. Genuanseerd is die verhoudings nie.

Taalgebruik is versigtig en korrek ('n enkele keer sê Born-Lady darem *Koebaai*) en gee die indruk van neutraliteit en selfs volwassenheid. Dit gee 'n kinderleser nie 'n skokkie van verrassing nie en geen karakter word deur sy dialoog geïndividualiseer nie.

Die werkie is goed beplan en word versier deur illustrasies deur Alida Bothma wat die dowwe wêreld van Everest pragtig vaslê.

(Elsabé Steenberg, *Tydskrif vir Letterkunde*, Augustus 1985)

5.9 Daly, Nicholas (13 Junie 1946–)

Die bekende skrywer en illustreerder Niki Daly is op 13 Junie 1946 in Kaapstad gebore as die tweede seun van George en Sally Daly. Benewens 'n broer het Niki ook nog 'n suster.

Sy laerskooljare bring hy aan die Observatory Boys Primary School deur. Hierna gaan hy na die Observatory Boys High School waar hy aan die einde van 1964 matrikuleer. Gedurende die daaropvolgende twee jaar doen hy sy verpligte militêre diens.

In 1967 skryf hy hom in as student in grafiese ontwerp aan die Kaapse Technikon. Aan die einde van 1969 voltooi hy sy kursus. Hy begin sy loopbaan by 'n advertensie-agentskap in Kaapstad, maar besluit in 1970 om na Londen te gaan. In Londen aangekom, sluit hy by die CBS Record Company aan waar hy vanaf 1971 tot 1973 as sanger en liedjieskrywer werksaam is. Daarna, vir die volgende twee jaar, beklee hy 'n pos as junior kunsredakteur by 'n advertensie-agentskap in Londen. In 1976 tree hy toe tot die doserende personeel van die East Ham Technical College in Londen waar hy die verantwoordelikheid vir die onderrig van grafiese kuns op hom neem. Hy beklee die pos tot aan die einde van 1979 toe hy besluit om na Suid-Afrika terug te keer. By sy terugkeer vestig hy hom weer in sy geboortestad, Kaapstad.

Niki Daly is in 1974 met Judith Kenny getroud. Die egpaar het twee seuns, Leo en Joseph.

Terwyl Niki in Londen woonagtig was, het hy in sy vrye tyd illustrasiewerk gedoen. In 1978 begin hy om boeke te illustreer en om self ook boeke te skryf. Dat hy hiervan 'n sukses gemaak het, blyk uit die feit dat hy reeds in 1978 'n toekenning vir illustrasies van die British Arts Council asook van die Provincial Booksellers ontvang het. Hierdie toekenning was gegrond op sy illustrasies in *The little girl who lived down the road*. Hierdie toekennings word later opgevolg met twee verdere toekennings. In 1987 ontvang hy ook die Parents Choice Award in die Verenigde State van Amerika vir *Not so fast, Songololo*. Vir die illustrasies in hierdie boek wat deur homself geskryf en geïllustreer is, ontvang hy ook in September 1987 die Katrine Harries-toekenning. Van sy boeke wat almal in Engels gekryf word, is al in Afrikaans, Duits, Nederlands en Sweeds vertaal. Die meeste van sy boeke word feitlik gelyktydig in sowel Engeland as Amerika deur verskillende uitgewers uitgegee. *Not so fast, Songololo* is byvoorbeeld deur Human & Rousseau in Suid-Afrika in Engels en Afrikaans uitgegee, terwyl dit in Engeland deur Gollancz en in Amerika deur M.K. McElderry/Atheneum in Engels uitgegee is. Benewens sy skryfery en illustrasies vir boeke, doen hy ook illustrasiewerk vir die opvoedkundige bylaes van *Fair Lady*. Sedert sy terugkeer na Suid-Afrika was Niki Daly aanvanklik voltyds skrywer en illustreerder, tans is hy aan die Universiteit van Stellenbosch verbonde as dosent in grafiese kuns.

Die volgende boeke is onder andere deur hom geskryf en ook geïllustreer:

The little girl who lived down the road. London: Collins, 1978.

Vim the rag mouse. London: Gollancz, 1979.

Joseph's other red sock. London: Gollancz, 1982.

Leo's Christmas surprise. London: Gollancz, 1983.

Ben's gingerbread man. London: Walker, 1985.

Ben se gemmerkoekmannetjie. Kaapstad: Human & Rousseau, 1985.

Monsters are like that. London: Walker, 1985.

Monsters maak maar so. Kaapstad: Human & Rousseau, 1985.

Teddy's ear. London: Walker, 1985.

Teddy se oor. Kaapstad: Human & Rousseau, 1985.

Thank you, Henrietta. London: Walker, 1985.

Dankie, Katrien. Kaapstad: Human & Rousseau, 1986.

Not so fast, Songololo! Cape Town: Human & Rousseau, 1985.

Nie so vinnig nie, Songololo! Kaapstad: Human & Rousseau, 1985.

Just like Archie. London: Walker, 1986.

Net soos Attie. Kaapstad: Human & Rousseau, 1986.

Look at me! London: Walker, 1986.

Kyk net hier! Kaapstad: Human & Rousseau, 1986.

Die dag van die reënboog. Kaapstad: Human & Rousseau, 1989.

Die volgende boeke deur ander outeurs is onder andere deur Niki Daly geïllustreer:

The Collins book of nursery rhymes. London: Collins, 1981.

- Hersom, Kathleen. *Maybe it's a tiger*. London: Macmillan, 1981.
- Visser, A.J.J. *Hier kiek-kiek en hiep-hiep daar*. Kaapstad: Tafelberg, 1981.
- Saayman, Cecilia. *Bolmakiesie oor die maan*. Kaapstad: Human & Rousseau, 1982.
- De Jongh, Marietjie. *Moelikheid met Jan*. Kaapstad: Tafelberg, 1983.
- Baum, Louis. *I want to see the moon*. London: Bodley Head, 1984.

Bronne geraadpleeg

1. Bedford, Emma. Geïllustreerde kinderboeke in Suid-Afrika, in *Doer-land-y*. (Kaapstad): S.A. Kunsmuseum, 1986, p. 20-27.
2. *Contemporary authors*, vol. 111. Detroit: Gale Research Company, 1984.

□ *Not so fast, Songololo!*

The names in *Not so fast, Songololo!* should be read aloud or sung. There is Malusi, whose grandmother calls him Songololo. He calls her Gogo. The baby is Uzuti, an older brother is Mongi and Mr Motiki owns the dog that is barking as Gogo walks slowly up the road stopping to lean on her cane and catch her breath.

Malusi does things slowly too, by choice. He takes time out to play when he should be putting on his worn-out, hand-me-down tackies. Tackies are sneakers in South Africa. Malusi's mother wants him to hurry so he can help Gogo with her shopping.

Waiting for the bus to the city, Malusi dawdles, kicking an old beer can around till the bus flattens it. Once there, he looks into store windows where he sees such handsome red tackies with white stripes that it is hard to tear himself away. But he is a responsible child and he guides his granny across streets filled with "mad cars" and traffic lights that mix her up.

At the end of the shopping expedition, Gogo leads Malusi back to the shoe store, unpins the purse she carries in her sleeve and, wonder of wonders, buys the red tackies for him. "Malusi felt so happy that it hurt him just to sit still." An illustration catches the moment: Malusi, his body tense with the joy of new shoes, his face shining up at

his grandmother. When they leave the store he swings off proudly in his handsome footgear as Gogo, smiling, calls out "Not so fast, Songololo!" There is a sweet spirit in this simple, neatly constructed story. Heavy old Gogo in her flowered dress and skinny, wide-eyed Malusi care quietly for each other. She thinks he is very clever to know the names of all the cars that pass by. And when he observes that "she looked older in the city," it is a sympathetic observation. Like other well-chosen details in this narrative, it rings true.

Niki Daly's easy watercolors over loose pencil sketching pick up bright patterns and make sen-

sitive studies of individual black faces. South Africa is not a headline here, it is background in a story for children. Older readers who note the poverty of the characters or contrast a bus filled with black passengers to cars driven only by whites will recognize the troubled situation that is an unspoken presence in this affectionate tale.

A note on the book jacket states that the author's United States earnings "will be donated to various needy causes in South Africa, among them the organization, READ, that is establishing lending libraries in black schools." In that case, buy several copies.

(Karla Kuskin, *The New York Times*,
June 1, 1986)

□ A warm, loving story of a little black boy and his grandmother is apparently set in South Africa. The little boy, Malusi, "liked doing things slowly" and was therefore a good companion for Gogo, his grandmother, on a trip to the city. The quintessential grandmother, she is a comfortable, pa-

tient, massive woman who walks with a cane. "Gogo was old, but her face shone like new school shoes. Her hands were large and used to hard work, but they were gentle." She has a pet name for Malusi, Songololo. Malusi helps Gogo on the bus, in the stores, and across the streets. He's a perceptive child — "She looked older in the city, he thought." In the shop windows Malusi admires some bright red sneakers. His own shoes are worn out, and Gogo, equally perceptive, buys him the glorious red tackies. It is very subtly suggested that Gogo denies herself some much needed new shoes to do so. The pride and joy on Malusi's face as he strides along in his new shoes is a triumph of artistic expression — the reader can clearly see his feelings. "Not so fast, Songololo", says Gogo, and they laugh together." The watercolor illustrations are splendidly evocative of the affection between the generations and of the South African city scene, which, surprisingly, is hardly distinguishable from an American city. The beautiful, gentle book about the ordinary occurrences of daily life has an extraordinary effect.

(A.A.F., *The Horn Book Magazine*,
LXII (5): 577; September/October 1986)

5.10 Grimsdell, Jeremy (10 April 1942 —)

Jeremy Grimsdell kom oorspronklik van Engeland af. Hy is op 10 April 1942 op Fulmer, Buckinghamshire, in Engeland gebore as die seun van James en Phyllis Grimsdell. Sy vader was 'n direkteur van 'n ingenieursonderneming aldaar.

Vanaf 1948 tot 1954 besoek Jeremy die Laerskool Holmwood en daarna tot 1959 die Hoërskool Mill Hill. Albei hierdie skole is in Londen geleë. Vanaf 1960 bevind Jeremy hom as student aan die Universiteit van Cambridge. Na verwerwing van sy graad in Dierkunde studeer hy verder en behaal aan die einde van 1964 'n nagraadse diploma in Landbou.

In 1965 maak hy kennis met Afrika waar hy sedertdien omvattende ekologiese navorsing in verskeie Afrikalande gedoen het. Aanvanklik gaan hy na Uganda waar hy navorsing doen oor die ekologie van die buffel. Hierdie navorsing lei tot 'n doktorsgraad aan die Universiteit van Cambridge in

1969. Vanaf 1969 tot 1973 is hy in diens van die Nasionale Raad vir Wetenskaplike Navorsing in Zambië as 'n senior wetenskaplike beampte. In hierdie tyd onderneem hy ekologiese navorsing in die noorde van Zambië. Hierna gaan hy na Tanzanië waar hy as senior ekoloog aan die Serengeti Navorsingsinstituut verbonde is. Die volgende Afrikaland waarheen hy gaan, is Kenia. Hy vestig hom in Nairobi as konsultant vir verskeie organisasies. Hiervandaan onderneem hy vanaf 1977 tot 1981 verskeie ekologiese studies in Kenia, Ethiopië en Mali. In 1981 beweeg hy verder suidwaarts toe hy 'n pos aanvaar as senior navorser aan die Instituut vir Natuurlike Hulpbronne aan die Universiteit van Natal in Pietermaritzburg. Hier was hy verantwoordelik vir toesig oor verskeie ekologiese navorsingsprojekte en was hy ook betrokke by die ontwikkeling van 'n gerekenariseerde geografiese databasis vir Natal en KwaZulu. In Februarie 1986 tree hy uit diens van die Universiteit van Natal om hom voltyds te wy aan vryskut illustrasiewerk.

Jeremy Grimsdell en dr. H.J.M. Retief van HAUM-Daan Retief Uitgewers

(Foto: HAUM-Daan Retief)

Jeremy skryf sy belangstelling in diere en tropiese gebiede toe aan die feit dat sy moeder heelwat stories aan hom voorgelees het tydens sy kleinkinderjare. Dit was veral die "Jungle Books" van Rudyard Kipling wat op hom groot indruk gemaak het. Sy vroeë illustrasies was dan ook hoofsaaklik diere. In 1985 het hy sy eerste uitstalling van diere-illustrasies saam met internasionaal-bekende illustreerders van natuurlewe by die Norman Dunn-galery te Hilton gehou. Een van sy werke is ook in 1985 gekies om deel te vorm van 'n uitstalling wat in Natal gesirkuleer het. Sy eerste formele onderrig in kuns ontvang hy in 1986 toe hy aandklasse by die Tegniëse Kollege in Pietermaritzburg bywoon. Vanaf 1988 gee hy ook deelyds klas aan die Tegniëse Kollege in Tekenkuns. In 1987 word hy aangewys as die wenner van 'n landswye wedstryd vir kinderboekillustrasies wat deur HAUM-Daan Retief Uitgewers uitgeskryf is. Vir hierdie illustrasies in *Lank lewe Leeuwart* en *Moesan Muis* word hy in 1989 ook deur die Suid-Afrikaanse Instituut vir Biblioteek- en Inligtingwese bekroon met die Katrine Harries-toekenning.

Die volgende boeke is onder andere deur hom geïllustreer terwyl enkeles tans in die proses van uitgawe is. Die twee boeke van P.W. Grobbelaar is ook in Engels uitgegee.

Grobbelaar, P.W. *Lank lewe Leeuwart*. Pretoria: Daan Retief, 1987.

Grobbelaar, P.W. *Moesan Muis*. Pretoria: Daan Retief, 1988.

Munitich, B. *A Year on the farm*. Cape Town: Human & Rousseau, 1989.

□ *Lank lewe Leeuhart* is 'n baie aantrekklike boekie met fyn genuanseerde illustrasies deur Jeremy Grimsdell wat 'n eerste prys verower het in die illustrasie-wedstryd van HAUM en Daan Retief Uitgewers.

Pieter W. Grobbelaar, bekende kinderboekskrywer vertel die storie. Leeuhart se vuurtjie word doodgeblaas deur die monster, Skrikkewaan. Saam met sy skarminkelmaat, Kalant, agtervolg Leeuhart die Skrikkewaan. Dan ontdek hy dat dit eintlik die getoorde prinses Jasmyn is.

Dit is 'n heel boeiende storie vir klein mensies.

(A. v. Z., *Die Volksblad*,
24 Oktober 1987)

□ *Genot vir jongspan*

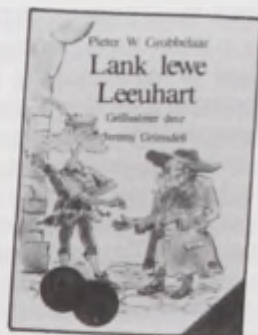
As u wil weet hoe beoordelaars te werk gaan om die wenner van 'n wedstryd vir kinderboek-illustrasies aan te wys, kan u gerus deur dié boekie *Lank lewe Leeuhart* blaai wat aan Jeremy Grimsdell die Daan Retief-prys, in die betrokke kategorie besorg het.

Maar dit is nie net die illustrasies, in volkleur, propvol detail en prettig daarby, wat lof verdien nie. Die teks is vol verdienste en dit sal nie verbaas nie as Pieter W. Grobbelaar, wat hom al gevestig het as een van Suid-Afrika se vernuftigste skrywers van kinderlektuur, die illustreerder geïnspireer het! Die verhaal het as hoofkarakters die held, Leeuhart, monster, Skrikkewaan, Leeuhart se maat, Kalant, selfs 'n heks met kat kompleet op 'n besemstok ... en 'n prinses!

(J.H., *Beeld*,
7 September 1987)

□ *Moesan Muis*

'n Vrolike kleuterverhaal wat in rym geskryf is vertel van die avonture van Moesan Muis, 'fris in die

poot, en sterk van hart'. Moesan se gesin is honger en sy vrou daag hom uit om die plaashuis in te vaar en te gaan kos soek. Die geluk is aan Moesan se kant en per toeval sit hy die kat, Boer en Boer se vrou koud. Moesan keer as oorwinnaar na sy gesin terug. Die verhaaltjie is vol komiese humor wat so reg in die kraal van die kleuter sal val. Die karikatuuragtige kleurillustrasies is smaakvol en aantreklik en die boekie is mooi versorg. Veral geskik vir voorlees aan drie- tot vyfjarige.

(E. de R., *Die Kaapse Bibliotekaris*,
Oktober 1988)

□ Pieter W. Grobbelaar is nie verniet bekend as een van Suid-Afrika se oorspronklikste skeppers en grootste versamelaars van kinder- en volksverhale nie. Die kostelike storie bevestig dit opnuut. Die teks, in rymvorm, asook Grimsdell se illustrasies is voortreflik en boonop propvol humor.

Moesan se vrou konfronteer hom op 'n dag met 'n lastige vraag: "Is hy man of muis?" Waarop hy die boer se huis op horings neem, die kat op sy neus laat kyk en agterna met reg kan spog: "Doem-de-dan! Hier kom ek aan, ek, Moesan, die Muisman."

(Johan Holzapfel, *Beeld*,
6 November 1989)

Personeregister

- Beake, Lesley 4.5, 4.6
 Bothma, Alida 5.8
 Bouwer, Alba 2.4, 2.10, 2.16, 3.6, 3.12
 Coetzee, Cora 5.5
 Daly, Niki 5.9
 De Klerk, W.A. 3.5
 De Kock, S.S. 3.7
 Du Plessis, F. 2.5
 Du Plessis, I.D. 3.9
 FitzPatrick, Percy 4.2
 Grimsdell, Jeremy 5.10
 Grobbelaar, Pieter W. 1.4, 2.9
 Harries, Katrine 5.2, 5.3, 5.4
 Heese, Hester 1.6, 1.8, 2.15
 Holloway, Tienie 1.2, 1.7
 Hoogenhout, C.P. 2.2
 Joubert, G.J. 3.11
 Kielblock, Karl 3.17
 Komnick, Günther 2.7, 2.8
 Kühn, C.H. 3.4
 Kühne, Wilhelm O. 2.3
 Linde, Freda 1.5, 1.9, 2.6, 2.11, 2.12, 2.14, 3.20, 3.23
 Louw, Anna M. 3.15
 MER *kyk* Rothmann, M.E.
 Mikro *kyk* Kühn, C.H.
 Nortjé, P.H. 3.10
 Poland, Marguerite 4.3, 4.4
 Rabie, Jan 3.21
 Rothmann, Anna 3.19
 Rothmann, M.E. 1.3, 3.8
 Rupert, Rona 1.10, 2.13, 3.22
 Scheepers, F.L. 3.2
 Schoeman, P.J. 3.3, 3.14
 Sita *kyk* De Kock, S.S.
 Tafelberg-Uitgewers 2.17
 Van Niekerk, Dolf 3.24
 Van Reenen, Rykie 3.18
 Van Zyl, Adriaan 5.7
 Venter, Ben 3.16
 Vermaas, H.J. 3.13
 Walton, Ann 5.6

Register van bekroonde boeke

- Die aarde moet vry wees
Agtien man en 'n meisiekind
Al Everest se voëls
As die fluitspeler kom
Bennie-Boet
Boerseun
Bokmakierie sing
Botter-aas
By die oog van die fontein
A cageful of butterflies
Drie jong jagters
Fanie se veldskooldae
Fanie word grootwildjagter
Gekrenkte trots
Die gésel van Namaland
Die gevleuelde perd
Goue lint, my storie begint
Die groen ghoen
Die haasvanger
Heldin uit die vreemde
'n Hennetjie met kuikens
Herelandgoed
Huppel verjaar
Huppelkind
"Inspring, kêrels!"
Janette
Jetwa die buffelbul
Die jongste ruiter
Jos en die bok
Jos en Klos
Kampvure wat nie uitbrand nie
Kaptein Gereke
Karlien en Kandas
Katrientjie van Keerweder
Die Keiserkroon
Klaasneus-hulle
Die Kleingeld-kommando
Kobus het 'n blom
Die kokkewiet en sy vrou
Lank lewe Leeuhart
Die lui skoenmaker
Legendes van alle nasies
Lente
The mantis and the moon
Die mense is bang vir Petrus Alsander
Mientjie die meisiekind
Moesan die Muisman
Moesan Muis
Die mooiste Afrikaanse sprokies
Die muis sonder snorbaard

- Not so fast, Songololo!
Nou wil almal sien
Nuwe stories van Rivierplaas
Oupa Landman se viool
Oustryk
Outa Fransie
Pennie se vuur
Die peperboom
Piet Vrolik en Ben Verstrooi
Poens
Present
Die reus van Doringberg
Rebel
Die rugby-kroon
Die ruiter in die nag
Rympieboek vir kinders
Rympies van Tienie Holloway
Rympies vir kleuters
Die seeboek van die Sonderkossers
Sêra Madêra
Die silwervaring
Die singende gras
Die skarlaken eskader
Snoet-alleen
Die Springbok
Die stadsmusikante
Storiehuis, woordpaleis
Stories van Bergplaas
Stories van Rivierplaas
Stories van Ruyswyck
The Strollers
Die Swaaplanders
Die swartwitpens
Sy wat die soen op haar voorkop dra
'n Tuiste vir Bitis
Die tweeling trek saam
Uit juffrou se dagboek
"Uitspring, kêrels!"
Die vallei van die rooi gode
Vallei van die skedels
Versies van Tienie Holloway
Vlieg, swaeltjie, vlieg ver
Die voortreflike familie Smit
Vulindaba
Waar ver winde waai
Wat is daai — hê Pappa?
Wat maak jy, Hektor?
Waterbobbejaan
Wegloopwinter
The wood-ash stars
Woorde is soos wors

ISBN 0 86981 657 8